

Hestens rolle i det sosiale arbeid

En kvalitativ studie i en Inn på tunet-kontekst og i andre velferdstjenester som gir aktiviteter med hest

CAMILLA BUCH VIDRINGSTAD

VEILEDERE

Bente Berget og Anne Marie Støkken

Universitetet i Agder, 2018

Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Forord

Min store interesse for hester og andre dyr begynte allerede som barn. Den store drømmen gikk i oppfyllelse da jeg sommeren før jeg skulle begynne på ungdomsskolen fikk min egen hest. Dette var noe jeg hadde ønsket meg i mange år, og det føltes helt magisk da drømmen min ble virkelighet. Selv om det innebar mye arbeid og var tidkrevende med en egen hest, så var det samtidig det gøyeste jeg visste å gjøre stallarbeid og ri. Tiden i stallen ble også et helt eget fristed for meg. Idet jeg trakk fingrene gjennom den myke pelsen, eller var ute på ridetur i skogen, glemte jeg alle bekymringer og stressende tanker. Jeg var tilstede her og nå.

På ungdomsskolen opplever de fleste ungdommer et press i større eller mindre grad når det gjelder prestasjoner på skolen, lekser, trening, klær og utseende og så videre. Tiden i stallen innebar en tid og et sted hvor dette presset ikke eksisterte, og hvor det som skjedde akkurat her og nå var det eneste som betydde noe. Leksene måtte vente, i tillegg til at jeg gikk i stallklærne og ingen brydde seg om hvordan jeg så ut. Kort fortalt var tiden i stallen og sammen med hestene en tid jeg ikke ville vært foruten.

Både det å ri og generelt ha kontroll på et så stort dyr ga meg en stor mestringsfølelse. Det fulgte også med et enormt ansvar ved det å ha en egen hest. Hesten trengte både mat, stell, mosjon og alt som følger med av oppfølging av veterinær og hovslager. Jeg hadde med andre ord et stort ansvar for hestens ve og vel. Hesteholdet har dermed lært meg mye om å ta ansvar, og jeg tror det har lært meg mye om meg selv og formet meg til den personen jeg er i dag.

Da jeg begynte på min mastergrad i sosiologi og sosialt arbeid ble jeg presentert for fagfeltet antrozoologi. Jeg ble siden mer og mer nysgjerrig på og interessert i dette, noe som resulterte i at jeg søkte meg inn på et praksisemne innenfor grønn omsorg og dyreassisterte intervensjoner. I forbindelse med dette var jeg så heldig at jeg fikk muligheten til å besøke noen gårder og staller hvor de blant annet tilbød Inn på tunet (IPT)-tjenester eller lignende velferdstjenester som involverer bruk av hest, for å se hvordan et slikt opplegg fungerer i praksis.

Jeg skal i denne oppgaven se på hvilken betydning hesten kan ha i velferdstjenester. Å skrive masteroppgave innenfor dette temaet har gitt meg utrolig mye, også utover det faglige

arbeidet med selve oppgaven. Jeg har truffet mange mennesker som har inspirert meg. Ved dette arbeidet har jeg også utfordret og lært mye om meg selv på flere områder.

Jeg vil rette en stor takk til mine fantastiske veiledere Bente Berget og Anne Marie Støkken, som har vært gode støttespillere gjennom hele prosjektet. Jeg er utrolig heldig som har fått ha dere som veiledere, og setter stor pris på deres interesse og kompetanse innenfor dette fagfeltet. I tillegg vil jeg takke mine medstudenter Hellen, Julie og Kristoffer for timene vi har sittet sammen på skolen, og alle samtalene og lunsjpausene vi har hatt. Dere har vært utrolig gode å ha i en prosess som dette. Sist, men ikke minst, vil jeg også takke samtlige informanter i studien. Uten dere hadde ikke denne oppgaven kommet til. Jeg setter utrolig stor pris på deres gjestfrihet og varme mottakelse når jeg kom til gården eller stallen, og setter ubeskrivelig stor pris på at dere brukte deres tid til å stille opp for å bidra til prosjektet.

Kristiansand, mai 2018

Camilla Buch Vidringstad

Sammendrag

Hensikten med studien er å belyse hvordan tilbydere opplever velferdstjenester som inkluderer hesteassisterte intervensjoner. Jeg har jobbet ut ifra følgende hovedproblemstilling:

«Hva slags betydning kan hesteassisterte intervensjoner ha i velferdstjenester?»

Jeg har i tillegg tatt utgangspunkt i følgende forskningsspørsmål:

- På hvilken måte kan aktiviteter med hest bidra til å skape nettverk og sosial støtte for brukerne?
- På hvilken måte kan aktiviteter med hest bidra til mestringsfølelse og empowerment hos brukerne?
- I hvilken grad opplever de hesteansvarlige forskjell mellom kjønnene hos brukerne når det gjelder bruken av, og interessen for hest?

For å se på dette snakket jeg med til sammen åtte informanter, herunder seks som driver Inn på turet-gårder i Agderdistriktet, og to fra Sørlandets Travpark. I studien ble det anvendt kvalitativ metode i form av intervjuer. Intervjuene ble gjennomført på gården eller i stallen hos informantene. Jeg hadde på forhånd utarbeidet en intervjuguide som jeg hadde med meg under intervjuene. Ved å bruke kvalitativ metode fikk jeg tak i den enkelte informants erfaringer og opplevelser knyttet til bruk av hest i deres tilbud. På denne måten gjorde jeg noen funn som var interessante hver for seg, men som var særlig spennende å se nærmere på når jeg satte alt datamaterialet inn i en helhet.

Funnene i studien viser at det er flere momenter ved å bruke hest i velferdstjenester som er knyttet til mestringsopplevelser og sosial kompetanse. Det mangfold av aktiviteter knyttet til hestene, som for eksempel stell og ridning av hesten, gjør at man kan tilpasse tilbudet til den enkelte. Dette fører gjerne til at brukerne opplever mestring. Samtidig utfordrer oppgavene brukerne på det sosiale planet ved at de må samarbeide med andre, i tillegg til at noen av dem må trene på å regulere atferden rundt hestene. Funnene i studien tilsier at velferdstjenester som involverer hester kan være nyttige for begge kjønnene.

Nøkkelord: antrozoologi, grønn omsorg, hest, mestring, empowerment, salutogenese, sosial kompetanse, sosial støtte, kjønn, sosialt arbeid.

Abstract

The purpose of this study is to explore how the providers experience the horse-assisted interventions in the welfare services. The major question is:

“What kind of meaning can horse-assisted interventions have in the welfare services?”

In addition, I have prepared some research questions. They are as following:

- In which way can activities with horses contribute to make network and social support for the users?
- In which way can activities with horses contribute to the sense of achievement and empowerment for the users?
- To what extent experience those who are accountable for the horses the differences between the genders of the users when it comes to the use of, and the interest for the horses?

To explore these questions, I talked with eight informants; six who are responsible for “Inn på tunet-gårder” or green care farms in the Agder district, and two from “Sørlandets Travpark”. In this study I worked with qualitative method, including interviews. The interviews were held at the farmers farm or stable. In advance I had made an interviewguide which I used during the interviews. By using a qualitative method, I got the informants experiences by using horses in their services. In this way, I did some findings who was of interest itself, but which was especially exciting to take a look into when I saw the data material as a whole.

The findings in this study shows that there are several circumstances with using horses in the welfare services which can give the users both mastery experience and social competence. That diversity of activities linked to the horses, such as grooming and horse riding, may customize the services to the individual user. This can lead to users experiencing coping. Simultaneously, the activities experience the users when it comes to the social life, in the way they must cooperate, and regulate their behavior around the horses. The findings show that interventions with horses can be expedient for both boys and girls.

Keywords: anthrozoology, green care, horses, coping, empowerment, salutogenesis, social competence, social support, gender, social work.

Innhold

Forord	1
Sammendrag	3
Abstract	4
1. Innledning	7
1.1 Tema	8
1.1.1 Bakgrunn for valg av tema	8
1.1.2 Praksisemne som grunnlag for masteroppgaven	8
1.2 Problemstilling	10
1.3 Avgrensninger og presiseringer	10
1.3.1 Begrepsavklaringer	11
1.4 Oppgavens videre oppbygning	12
2. Arbeid med hest - hesten som aktør	14
2.1 Hvorfor hest?	14
2.2 Valg av hester til tjenestene	14
2.3 Redsel og frykt for hester	15
2.4 Risiko ved bruk av hest i interaksjon med mennesker	15
2.5 Interesse for hester basert på kjønn?	16
2.6 Dyrevelferd	16
2.7 Tidligere forskning	17
3. Inn på tunet (IPT) og Sørlandets Travpark	21
3.1 Inn på tunet (IPT)	21
3.1.1 Inn på Tunet i Agder	22
3.2 Sørlandets Travpark	22
3.3 Eksempler på hjemler for å ta i bruk dyreassisterte intervensjoner i velferdstjenester	22
4. Teori	24
4.1 Innovasjon i sosialt arbeid	24
4.2 Det salutogene perspektiv	25
4.2.1 Mestring og empowerment/recovery	26
4.2.2 De profesjonelles rolle i brukernes opplevelse av selvtillit	27
4.3 Sosial kompetanse – nettverk, sosial støtte og sosial kapital	28
4.3.1 Definisjoner	28
4.3.2 Etablering av sosiale nettverk	28
5. Metode	30
5.1 Valg av metode	30
5.2 Intervjuguide	31
5.3 Utvalg og informanter	32
5.4 Intervjuene	33
5.5 Etikk	34
5.5.1 Anonymitet	34
5.5.2 Informasjonsskriv og søknad til NSD	35
5.6 Metodiske svakheter	35
5.7 Metode for analyse	38
6. Resultater	39
6.1 Tilbud, antall tilbydere og samarbeidende aktører	39
6.2 Informantene fra Inn på tunet sin motivasjon og bakgrunn for tilbudet	40
6.3 Hestene på gården/stallen	41

6.3.1 Egnede hester i tilbudene	41
6.4 <i>Hestens rolle i tilbudet</i>	43
6.4.1 Mestring og empowerment	45
6.4.2 Sosial støtte og nettverk	46
6.5 <i>Kjønn</i>	47
6.6 <i>Utfordringer ved å bruke hester i velferdstjenester</i>	48
6.6.1 Tiltak for å redusere risiko	48
7. Diskusjon	50
7.1 <i>Innovasjon i sosialt arbeid</i>	50
7.2 <i>Hestens rolle i menneskers sosialisering og sosiale støtte</i>	51
7.3 <i>Mestring og empowerment hos brukerne</i>	52
7.4 <i>Hester og kjønn</i>	55
7.5 <i>Ulike måter å bruke hesten</i>	56
7.6 <i>Dyrevelferd</i>	57
7.7 <i>Hesten som «sosialarbeider»</i>	58
8. Avslutning	62
9. Litteraturliste	65
Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	72
Vedlegg 2: Intervjuguide Inn på tunet-gårder	75
Vedlegg 3: Intervjuguide Sørlandets Travpark	77

1. Innledning

Et overordnet mål for offentlig sektor er å kunne tilby minst like gode velferdstjenester i framtida, som det vi gjør i dag. For å kunne klare dette er det nødvendig å utvikle tjenester i takt med utfordringene man står ovenfor i samfunnet. Utfordringene kan også endre karakter over tid, noe som gjerne fordrer nye løsninger (Kommunal- og regionaldepartementet, 2013).

I Meld. St. 29 (2012-2013) fremkommer det at omsorgstjenestene ofte ikke fungerer optimalt når det gjelder blant annet forebyggende virksomhet og sosiale aktiviteter. I denne sammenheng er det presisert at det er mangel på aktivitet og dekning av psykososiale behov. I samme melding er viktigheten av å vektlegge brukerens egne ressurser fremhevet, herunder at de ikke kun skal fungere som passive tjenestemottakere. Det fremgår også at regjeringen har et mål om å legge vekt på aktivitet, deltakelse og mestring i fremtidens helse- og omsorgstjenester. For å kunne oppnå dette kreves det at brukerne får utøve innflytelse på egen situasjon, og på et eventuelt tilbud som de mottar (Helse- og omsorgsdepartementet, 2012-2013).

Et viktig innsatsområde er i Folkehelsemeldingen «Mestring og muligheter» beskrevet som å fremme psykisk helse og mestringsevne (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014-2015). En gård kan fungere som en arena for tjenestetilbud for å fremme en persons mestringsevne (Kommunal- og regionaldepartementet & Landbruks- og matdepartementet, 2013-2017). I den nevnte folkehelsemeldingen fremheves også sosial støtte som et viktig element for den enkeltes mestring og håndtering av tilværelsen, og dermed ens egen helse og trivsel. For en person som ikke opplever sosial støtte er det også en økt fare for å få psykiske lidelser (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014-2015).

På flere gårder utgjør hesten en ikke-ubetydelig del av driften, og nettopp dette dyret kan invitere til aktiviteter og opplevelser som kan gi mestring for den enkelte. I dette landet har vi flere ridesentre, travbaner og andre gårder hvor det finnes hester. Hester i en slik kontekst som kreves for å kunne ta den i bruk i et slikt tjenestetilbud som det her er tale om, finnes i alle deler av landet. Å bruke hester i velferdstjenester og i det sosiale arbeidet kan kanskje bidra til å løse noen av de nevnte utfordringene i fremtiden.

1.1 Tema

Temaet som jeg har valgt for oppgaven min er antrozoologi. Antrozoologi betegnes som samspillet mellom dyr og menneske. Det er et vitenskapelig felt på tvers av blant annet etologi, medisin, psykologi, veterinærmedisin og zoologi (Berget, Krøger & Thorød, 2018, s. 15). Temaet har relevans for sosialt arbeid ettersom det i dyreassisterte intervensjoner kan inngå mennesker med psykiske og sosiale utfordringer. I denne sammenheng vil både mestringsopplevelser og nettverk og sosial støtte ha en sentral rolle, og oppgaven vil i det følgende ta for seg gården eller stallen som arena for dette. Jeg skal herunder se på hvordan man kan bruke dyr, og spesielt hester, i et velferdsperspektiv. Jeg vil også berøre dyrevelferdsperspektivet i denne sammenheng, ettersom det er en forutsetning for tiltaket at dyret også trives i intervensjonen.

I det sosiale arbeidet har man noen felles verdier som utgjør grunnlaget i yrkesutøvelsen. Disse verdiene er menneskeverd, respekt for den enkeltes integritet, anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering, helhetssyn på mennesker, tillit, åpenhet og redelighet, omsorg og nestekjærlighet, solidaritet og rettferdighet, og ansvar (Fellesorganisasjonen (FO), 2015). For eksempel tar en hest deg for den du er, og den «lytter» til hva du har å si. På denne måten kan man si at det finnes forutsetninger for at et dyr kan fungere som «sosialarbeider» eller samarbeidspartner for en yrkesutøver i det sosiale arbeidet.

1.1.1 Bakgrunn for valg av tema

Bakgrunnen for at jeg valgte nettopp dette temaet er min store interesse for hester og andre dyr, og deres samhandling med mennesker. Det var institutt for sosiologi og sosialt arbeid og antrozoologigruppen ved UiA som for første gang presenterte meg for begrepet «antrozoologi». Det var dette som gjorde meg nysgjerrig, og som var bakgrunnen for at jeg ble oppmerksom på at jeg kunne knytte min store interesse og lidenskap opp til masteroppgaven min i sosialt arbeid.

1.1.2 Praksisemne som grunnlag for masteroppgaven

Høsten 2017 hadde jeg et praksisemne på 10 studiepoeng innenfor grønn omsorg og dyreassisterte intervensjoner (DAI). I forbindelse med dette ble masteroppgaven min tilsvarende redusert og er dermed på 50 studiepoeng, i stedet for 60. Dette praksisemnet lot meg hospitere på tre ulike arenaer for dyreassisterte intervensjoner, herunder en Inn på tunet-

gård, Travskolen ved Sørlandets Travpark¹ og Jegersberg gård rehabiliterings- og kompetansesenter². I tillegg til dette tok jeg del i en nordisk forskerkonferanse innenfor Green Care og Nature-based interventions som gikk av stabelen i månedsskiftet oktober/november 2017 i Kristiansand.

Hospiteringen på de ulike stedene har hjulpet meg til å ta stilling til hva jeg har ønsket å se på i masteravhandlingen min, og til å formulere problemstilling og forskningsspørsmål. Jeg gjorde meg særlig noen observasjoner hva gjelder mestring og sosiale relasjoner. Jeg la merke til hvordan aktivitetene ga brukerne noe, i form av at de mestret det de skulle gjøre. Jeg merket meg også hvordan brukerne på eget initiativ hjalp hverandre og samarbeidet om oppgavene. Jeg oppfattet også at på noen steder var ikke kjønnsfordelingen blant brukerne slik som jeg på forhånd hadde sett for meg, ved at også gutter/menn var særlig involvert i forhold til hestene. Erfaringene jeg har gjort meg under dette emnet har i tillegg gitt meg noen koblinger mellom teori og praksis som har vært nyttige å ha i bakhodet under skrivingen av denne oppgaven.

Hesten var av stor betydning på alle de tre stedene jeg besøkte under praksisemnet. På den nordiske forskerkonferansen fikk jeg også mye verdifull informasjon gjennom de mange ulike foredragene. Spesielt interessant var Sven Forsling som fortalte om sin drift ved Stall Frossarbo. Hans arbeid og litteratur kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

På bakgrunn av erfaringene fra praksisemnet ble jeg interessert i å se nærmere på noen av de spørsmålene som jeg hadde stilt meg her, og utvikle problemstillinger knyttet til disse. Opplevelsene fra emnet hjalp meg også i prosessen med å velge ut informanter, ved at jeg gjorde meg noen tanker om hva slags gruppe informanter jeg ønsket å snakke med. Samtidig knyttet jeg noen kontakter som jeg kunne benytte senere i prosessen. Jeg har med andre ord fått mye inspirasjon, og også gjort meg mange observasjoner gjennom praksisemnet som har bidratt til arbeidet med masteroppgaven.

---

¹ <http://www.sorlandets-travpark.no>

² <http://jegersberggaard.no>

1.2 Problemstilling

Problemstillingen min er som følgende:

”Hva slags betydning kan hesteassisterte intervensjoner ha i velferdstjenester?”

Jeg har i tillegg utarbeidet noen forskningsspørsmål, herunder:

- På hvilken måte kan aktiviteter med hest bidra til å skape nettverk og sosial støtte for brukerne?
- På hvilken måte kan aktiviteter med hest bidra til mestringsfølelse og empowerment hos brukerne?
- I hvilken grad opplever de hesteansvarlige forskjell mellom kjønnene hos brukerne når det gjelder bruken av, og interessen for hest?

I denne studien vil jeg som nevnt ha hovedvekten på de sosiale aspektene ved å gjøre bruk av hesteassisterte intervensjoner i velferdstilbud. Jeg vil særlig belyse noen sentrale teorier innenfor mestring og sosial kompetanse. I forlengelsen av disse teoriene har jeg snakket med gårdbrukere på Inn på tunet-gårder og andre hestekyndige informanter ved Sørlandets Travpark, for å høre hvordan de opplevde dette i praksis og hvilke tanker de hadde om bruk av hester i velferdstjenester.

1.3 Avgrensninger og presiseringer

I min oppgave har jeg valgt å fokusere på hesten som en del av en velferdstjeneste. Jeg har dermed gjort noen avgrensninger, særlig når det gjelder dyreart. På de fleste gårdene som driver eksempelvis Inn på tunet-tiltak har de ikke kun hester, men også andre dyrearter som eksempelvis hunder, katter og sauer. Disse andre dyreartene har jeg i stor grad valgt å ekskludere fra min oppgave. Grunnen til dette er at jeg ønsket å fordype meg mer i hesteassisterte intervensjoner.

I tillegg har jeg gjort en avgrensning når det gjelder selve gårdsdriften. Det er mye som foregår på selve gården og i naturen, som det rutinepregede arbeidet eller annet arbeid som inngår som en del av hverdagen på gård. Arbeid knyttet til blomster og planter er også ofte en del av et slikt tilbud. Selv om andre aktiviteter kan inngå som en viktig del av tilbudet så har jeg valgt å ekskludere dette fra min oppgave, for heller å kunne fokusere på bruken av hest og arbeidet rundt disse.

Hesten brukes også mye i terapiridning som er en behandling som gis av fysioterapeut i samarbeid med en hest. Her er det hestens bevegelser som er grunnlaget for behandlingen, og behandlingen fokuserer dermed på de mer fysiske aspekter ved ridningen (Kvam, 2014). Jeg har dermed valgt å ekskludere terapiridning fra denne oppgaven, da terapiridningen er et eget omfattende felt som jeg ikke går inn på her.

1.3.1 Begrepsavklaringer

Dyreassisterte intervensjoner (DAI)

Dyreassisterte intervensjoner er en samlebetegnelse for målrettede og strukturerte tiltak som inkluderer bruk av dyr, herunder dyreassistert terapi (DAT), dyreassistert pedagogikk (DAP) og dyreassisterte aktiviteter (DAA). Disse tiltakene kan være rettet mot grupper eller en enkelt bruker (Berget et al., 2018, s. 15-16; Fine, 2015, s. 416).

Dyreassistert terapi (DAT)

IAHAIO (The International Association of Human-Animal Interaction Organizations) definerer dyreassistert terapi som en målrettet, strukturert og planlagt terapeutisk intervensjon. En slik terapeutisk intervensjon som involverer brukere og profesjonelle blir målt og brukt som en del av behandlingen (Fine, 2015, s. 416). Dyreassistert terapi innebærer samarbeid mellom en utdannet terapeut og en ekvipasje som består av dyret og dets fører (Berget et al., 2018, s. 16).

Dyreassistert pedagogikk (DAP)

Dyreassistert pedagogikk er også en målrettet, strukturert og planlagt intervensjon som foregår med dyr, bruker, lærer og/eller spesiallærer. Dette er en intervensjon hvor brukerens progresjon blir målt opp mot målsetningene som er satt i læreplanen, i tillegg til at det fokuseres på andre sosiale og kognitive funksjoner. Et typisk eksempel på en slik intervensjon er bruken av lesehund (Fine, 2015, s. 416), eller at man gjør bruk av gården som en pedagogisk ressurs (Kismul & Kogstad, 2018, s. 103).

Dyreassisterte aktiviteter (DAA)

Dyreassisterte aktiviteter utføres av et team som består av et menneske og et dyr. Et slikt team kan inngå som en del av dyreassistert terapi eller dyreassistert pedagogikk, i samarbeid med

en profesjonell på det aktuelle feltet (Fine, 2015, s. 416). Dyreassisterte aktiviteter kan utføres av lekfolk, og det stilles ikke krav til at aktiviteten skal ha dokumenterbare effekter. Den dyreassisterte aktiviteten vil for eksempel kunne utføres i den hensikt å oppnå livsglede og sosialt samvær (Berget et al., 2018, s. 16).

Dyreassisterte intervensjoner med hest

En dyreassistert intervensjon med hest er også kalt for en hesteassistert intervensjon. En slik intervensjon kan omfatte ulike former for terapi, pedagogikk og aktiviteter. En hest kan inngå både som en del av grønn undervisning, grønn omsorg eller grønt arbeid innenfor Inn på tunet. Hesten kan på denne måten brukes på ulike måter og med ulike formål. Samtidig er hesten mye brukt når det gjelder terapiridning og hippoterapi. Disse behandlingsmetodene gjør bruk av hestens bevegelser i behandlingen, og skjer i samarbeid med en profesjonell (Hauge, 2010-2011, s. 4-6).

Brukerbegrepet

I denne avhandlingen har jeg valgt å bruke begrepet «bruker» om dem som deltar i tilbud knyttet til Inn på tunet eller Sørlandets Travpark. Hvorvidt man skal bruke begrepet «bruker», «pasient», «klient» og så videre er omdiskutert. Helsedirektoratet definerer imidlertid en bruker som «en person som benytter seg av relevante tjenester i en eller annen form» (Helsedirektoratet, 2017). Jeg anser denne definisjonen som passende i denne sammenheng, og har derfor valgt å bruke betegnelsen «bruker» i denne oppgaven.

1.4 Oppgavens videre oppbygning

Kapittel 2 og 3 tar for seg en del bakgrunnsinformasjon som vil være nyttig ved videre lesing av oppgaven. I kapittel 2 er det skrevet om hesten som aktør, og hvorfor en skal bruke hesten i en slik intervensjon som det her er tale om. Det er også skrevet noe om valg av hester til tjenestene, redsel og frykt for hester, og risikoen det er ved å bruke hester i interaksjon med mennesker. Det er videre underkapitler om dyrevelferd og noe tidligere forskning når det gjelder bruk av hest i interaksjon med mennesker. Videre omhandler kapittel 3 definisjoner og informasjon om Inn på tunet (IPT) og Sørlandets Travpark, herunder noen eksempler på hjemler for å ta i bruk dyreassisterte intervensjoner i velferdstjenester.

Kapittel 4 er et teorikapittel som i hovedsak omhandler teori om innovasjon i sosialt arbeid, det salutogene perspektiv og sosial kompetanse. I kapittel 5 vil metoden og valgene i forskningsprosessen bli omtalt. I kapittel 6 er resultatene presentert, før de vil bli drøftet i kapittel 7. Kapittel 8 er et avsluttende kapittel som tar for seg hovedfunnene i studien basert på problemstilling og forskningsspørsmål.

2. Arbeid med hest - hesten som aktør

Ifølge Store norske leksikon er en aktør definert som «en person som opptrer eller er en deltaker» (Aktør, 2018). Definisjonen gjelder dermed personer, eller i denne sammenheng dyr, som opptrer aktivt i en kontekst. Når hesten brukes i en velferdstjeneste brukes den ikke kun som et middel. Den brukes derimot aktivt og opptrer på denne måten som en aktør i det sosiale arbeidet.

2.1 Hvorfor hest?

En hest kan brukes på flere ulike måter. For det første kan man både ri på, og kjøre med en hest. I tillegg kan man gjøre ulike typer bakkearbeid som for eksempel longering (trening av hest i line). Hesten krever mye stell, og det er mye stallarbeid som følger med hesten. Hesten er et dyr som krever mye ansvar, særlig hva gjelder føring og andre rutinepregede oppgaver som inn- og utslipp fra beitet. Arbeidet med hester bør dermed innebære en del rutiner. Hesteholdet kan på denne måten også kreve mye rutiner av brukerne, og slike aktiviteter kan ha stor betydning i intervensjonen (Burgon i Hauge 2018, s. 129).

Hesten kommuniserer via kroppsspråk, noe som gjør det mulig for den å respondere på menneskers følelser og behov. En hest merker fort om man som menneske er stresset eller usikker, og dette smitter over på hesten. Hesten kan på denne måten legge merke til følelser eller uttrykk hos et menneske som kanskje andre mennesker har vanskelig for å oppdage. Hesten kan slik virke som en støtte for mennesket og virke som en metafor for mennesket selv, noe som kan bidra til å hjelpe mennesker til å oppnå selvtillit, mestring og tillit (Latella & Abrams, 2015, s. 116).

2.2 Valg av hester til tjenestene

Når man skal bruke hesten som en del av en velferdstjeneste er det viktig at det blir valgt individer med det riktige temperamentet og de riktige egenskapene. Det kan i flere tilfeller anses som foretrukket å velge hester som har et rolig og kontrollert temperament, men det kommer an på hvordan man tenker å bruke hesten i tilbudet. Hesten er et dyr med stor personlighet, og hestene kan være svært ulike fra hverandre. Noen hester er store, noen er små – noen er rolige, mens andre er mer reaktive. Noen hester er sta og trenger en bestemt leder, mens andre er mer føyelige. Listen er lang, og det er mange trekk man kan og bør vurdere hos en hest før man i det hele tatt vurderer å bruke den som en del av et Inn på tunet-tiltak eller

som en del av andre lignende tjenester. Å velge hest ut ifra rase kan være et godt utgangspunkt ettersom man ofte kan finne flere fellestrekk hos hestene innenfor en bestemt rase. Likevel må man vurdere den enkelte hest som individ, og bedømme om den egner seg for den tiltenkte aktiviteten (Hauge, 2018, s. 130).

Fra dette kan man trekke paralleller både til sikkerhet og dyrevelferd; dersom man har en hest som passer til aktiviteten sett opp mot dens temperament vil det være mindre risiko for at det vil oppstå skader som følge av at hesten opptrer ukontrollert. Om man har hester som personlighetsmessig passer til tiltakene er det også større sannsynlighet for at hestene vil trives med dette, og at det dermed blir forsvarlig sett fra et dyrevelferdsperspektiv (Grandin, Fine, O’Haire, Carlisle & Bowers, 2015, s. 234). Denne referansen gjelder dyrs betydning for mennesker med autisme, og dyrevelferdsperspektivet i en slik sammenheng. Jeg anser likevel denne referansen for å være aktuell i min oppgave. De dyrevelferdsmessige perspektiver vil i flere tilfeller være de samme, uavhengig av hva slags diagnose bruker har.

2.3 Redsel og frykt for hester

Noen mennesker er redde for hester. Denne frykten kan grunne i for eksempel hestens størrelse – det er et faktum at de er store og tunge dyr. Mennesker som omgås hester skal dermed ha respekt for dem. Brukere som inngår i et tilbud med hester må dermed gis den tiden de trenger for å våge å komme i kontakt med hesten. Å være tilgjengelig for spørsmål og å stille seg til rådighet når brukerne behøver hjelp med noe, bidrar også til at situasjonen oppleves som mer trygg (Forsling, 2003, s. 85).

2.4 Risiko ved bruk av hest i interaksjon med mennesker

Det er forbundet en risiko ved å omgås hester (Forsling, 2003, s. 82). Selv om en hest har fått mye trening og oppleves som rolig i temperament så er det mye som kan skremme en hest. Denne faren gjør at man aldri kan være 100 % sikker på at en hest alltid vil opptre kontrollert. Ifølge Hatlevoll kan skader oppstå ved ridning, for eksempel som følge av at rytteren faller av hesten. Ved håndtering av hesten fra bakken kan det også skje skader, som eksempelvis klemskader, spark eller bitt.

Det er imidlertid flere forhåndsregler man kan ta for å unngå skader, og i hestemiljøene er det ofte et stort fokus på sikkerhet. Man bør alltid bruke hjelm ved ridning og kjøring, i tillegg til

velegnede sko. Man kan også unngå skader i føtter dersom man blir tråkket på av en hest ved å bruke sko med forsterkning i tåen (Hatlevoll, 2014). Det viktigste er imidlertid å alltid opptre kontrollert ved håndtering av hester. Eksempelvis bør man aldri komme rett bak en hest da de har en blindsonerett bak seg, og dermed kan bli skremt.

2.5 Interesse for hester basert på kjønn?

Tidligere var det vanlig å ha hester i forbindelse med arbeid og nyttige oppgaver på gården, og da ble hestehåndteringen sett på som en maskulin aktivitet. I dag er det derimot ikke så vanlig å bruke hesten til arbeid, men mer som en hobby. Denne formen for å bruke og omgås hester er imidlertid blitt veldig jentedomineret (Koren & Træen, 2003, s. 3). Dette kan ha å gjøre med at hesten krever mye omsorg, ansvar og stell, som er oppgaver som tradisjonelt er blitt sett på som kvinnelige oppgaver (Koren & Træen, 2003, s. 16).

Gutter som har hest som hobby kan på denne måten bli sett på som feminine, og kan dermed miste noe av sin maskulinitet (Koren & Træen, 2003, s. 21). Det er imidlertid på verdensbasis flest gutter og menn innenfor hestesporten (Hatlevoll, 2015).

2.6 Dyrevelferd

Det stilles en del krav til dyreholder som også kommer til anvendelse i en slik kontekst som det er tale om her. Disse kravene springer blant annet ut av lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd, omtalt som dyrevelferdsloven i det følgende. Overtredelser av denne lov kan straffes med bøter eller fengsel, jf. dyrevelferdsloven § 37 (Dyrevelferdsloven, 2009). Man har også en egen forskrift som gjelder hestevelferd som tar for seg bestemmelser om tilsyn og stell, oppstalling og så videre (Forskrift om hestevelferd, 2005).

Dyrevelferdsloven gjelder "[...] forhold som påvirker velferd eller respekt for pattedyr [...]", jf. lovens § 2 første ledd første punktum. Det er klart at hester omfattes av bestemmelsen, da hesten er et pattedyr. Formålet med loven er ifølge § 1 "[...] å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr". Med begrepet dyrevelferd forstås "individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø", jf. forarbeidene (Landbruks- og matdepartementet, 2008-2009).

Av dyrevelferdsloven § 3 fremgår at ”dyr har en egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. De skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger”. Det fremgår av forarbeidene (Landbruks- og matdepartementet, 2008-2009) at plikten til å opptre forsvarlig slik at dyr ikke utsettes for unødige påkjenninger og belastninger gjelder alle, og ikke kun dyreholder. Dersom man ser bestemmelsen i forhold til eksempelvis Inn på tunet er det dermed ikke kun gårdbruker som har plikter når det gjelder god behandling av dyrene. Dette gjelder også brukerne på gården. Det er presisert i dyrevelferdsloven § 6 første ledd at det stilles krav til at dyrene blir ivaretatt av personer med den nødvendige kompetanse. I dette ligger at dyreholder eller annen dyrekundig person må være tilstede under intervensjonen (Dyrevelferdsloven, 2009).

I tillegg kreves det at et dyr som brukes i slike tjenester har god fysisk og psykisk helse, samtidig som dyret selv også skal ha glede av aktivitetene (Fine, 2015, s. 416). Det er viktig at den som driver med en form for dyreassistert intervensjon passer på at dyret ikke blir overarbeidet, og at det får pauser og ferier (Grandin et al., 2015, s. 234; Thodberg & Lidfors, 2018, s. 51). At dyret skal ha hvile er også lovfestet i dyrevelferdsloven § 23 første ledd, og det kan dermed være straffbart dersom påbudet ikke overholdes (Dyrevelferdsloven, 2009).

2.7 Tidligere forskning

Allerede siden man begynte å temme dyr har det vært dokumentert et bånd mellom dyr og menneske. Dette båndet kan grunne i menneskets behov for å være i kontakt med naturen (Fine & Beck, 2015, s. 4-5), jf. også Biofili-hypotesen. Båndet mellom dyr og menneske vil være avgjørende for hvordan en intervensjon med dyr vil oppleves og fungere. Det kan tenkes at man kanskje til og med kan si at for noen vil et slikt bånd være en forutsetning for at et tiltak innenfor hesteassisterte intervensjoner skal kunne anses for å være en positiv opplevelse. Båndet mellom hest og menneske vil ifølge Hauge, Kvalem, Berget, Enders-Slegers & Braastad (2013) kunne skapes og styrkes særlig gjennom strigling (børsting) og kos med hesten. At man knytter et følelsesmessig bånd til hesten behøver ikke å være betinget av at man eier hesten selv. Derimot vil båndet kunne styrkes ved at bruker får tid sammen med hesten, og gjerne med samme hest hver gang (Hauge, Kvalem, Berget, Enders-Slegers & Braastad, 2013, s. 13).

Det er forsket noe på dette feltet både i Norge og internasjonalt. Det som blir presentert her er kun et utdrag av forskning som anses som relevant for denne studien. Det er gjort flere studier på at dyr er bra for menneskers helse, både fysisk og psykisk.

Spesifikt knyttet til hest er det i Norge blant annet gjort en doktorgradsstudie av Hilde Hauge, hvorav den ene artikkelen, ”Equine-assisted activities and the impact on perceived social support, self-esteem and self-efficacy among adolescents – an intervention study”, viste at intervensjonen med hest hadde en positiv effekt når det gjaldt sosial støtte (Hauge et al., s. 12-13).

I tillegg til Hauges doktorgradsavhandling er det skrevet to mastergradsavhandlinger som i denne sammenheng er av særlig interesse. Den ene handler om miljøfaktorerens betydning for ungdoms opplevelser på gård, og er en kvalitativ studie med ti informanter. Her fant de blant annet at gjøremålene og hestene og de andre dyrene var viktige faktorer i ungdommenes helhetlige opplevelse av å være på gården. Samtidig ble det sosiale miljøet også ansett som viktig i denne sammenheng (Berge & Flatekval, 2011). Den andre mastergradsavhandlingen er en kvantitativ kartleggingsstudie om ungdoms opplevelse av aktivitet med hest. På bakgrunn av 135 svar på spørreskjema vektla de særlig ungdommenes opplevelse av mestring og styrking av mestringsevnen gjennom aktivitet med hest. Hestesenteret ble også sett på som en viktig arena for opparbeiding av den sosiale kompetansen (Fodnes & Steigen, 2009).

Det er også gjort noe forskning innenfor Inn på tunet (definert i kapittel 3.1). Det ble i Sør-Trøndelag i 2007 utført en brukerevaluering av deres tilbud på Inn på tunet-gårder. Det gjaldt her mennesker med psykiske vansker i tre kommuner i landsdelen. Her ble det funnet at tilbudet fungerte godt for de aller fleste brukerne, og at de opplevde tiltakene som meningsfulle og som en kilde til mestring (Bjørngen & Johansen, 2007). Det er også skrevet en masteroppgave om ungdom og Inn på tunet i Sollesnes sin «Grønn omsorg i Agder, møter med ungdom som deltar i Inn på tunet» (Sollesnes, 2013). I denne studien ble det gjort kvalitative intervju av fem informanter som var marginalisert i forhold til skole og arbeid og som var deltakere i Inn på tunet. Hun fant flere faktorer som var viktige i denne sammenheng, og konkluderte med at nærhet og samspill med dyr og natur er viktig, og at ungdom som deltar i Inn på tunet opplever mestring (Sollesnes, 2018, s. 110-111).

I en undersøkelse utført ved Universitet i Tromsø (Koren & Træen, 2003) ble det fokusert på stallen som arena for sosialisering og mestring. I denne forbindelse ble det gjort kvalitative intervjuer av syv jenter på en rideskole i Tromsø. De fant her at stallen var en viktig arena for jentene både når det gjaldt oppnåelse av mestring, tilegning av kompetanse og følelsen av å være del av et fellesskap og å være til nytte. Det ble herunder funnet at jenter som drev med hest opplevde høyere grad av mestring, enn ungdom som ikke var i interaksjon med hest. Ifølge studien hadde de både mer selvtillit og større tro på egen mestringsevne enn gjennomsnittet av norsk ungdom. Det krever mye ansvar av dem som driver med hester, og i så måte vil de som driver med hest lære å ta ansvar, også på andre områder i livet. Dette ansvaret bidrar også til mestring.

Ifølge Koren og Træen kan det også være en mulighet at interessen for hester fører til et sosialt fellesskap som kan bidra til å utvikle den sosiale kompetansen til den enkelte. I en stall er det mange oppgaver som skal utføres, og disse krever samarbeid mellom dem som har ansvar for at disse oppgavene blir gjort. I tillegg kan hestene og arbeidet rundt dem kreve at man er løsningsorientert og at man søker å avverge eventuelle konflikter. Dette er erfaringer som en kan ta med seg ellers i det sosiale livet, og som kanskje kan bidra til at man samarbeider og løser konflikter på en bedre måte, også i det daglige (Koren & Træen, 2003, s. 22).

Mestring har en nær sammenheng med ansvar og selvtillit. Sven Forsling, psykolog og forsker og mannen bak Stall Frossarbo, fant også i sitt arbeid og i sin praksis at det ansvaret hestene førte med seg tilførte noe bra til jentene. Det var her tale om jenter som eksempelvis hadde droppet ut av skolen og drevet med rusmidler eller kriminalitet. Stall Frossarbo var en egen institusjon for jenter under tvang, men Forsling hevder at det også kunne vært et alternativ for gutter. Det var en travstall, og de tilbød også utdanning innenfor hest til brukerne som hadde fått tildelt plass ved institusjonen.

Brukerne som kom til Frossarbo fikk ansvar for hver sin hest. Ved å ha ansvar for hesten oppnådde jentene styrket selvtillit og mestring. Den terapeutiske idéen til Stall Frossarbo omhandlet blant annet flere parallelle prosesser. En av dem var at ansvaret som fulgte med hestene, herunder at de var avhengige av jentene og at de tok ansvar for dem, ga jentene selv bedre forutsetninger for å ta ansvar for sine egne liv. Under oppholdet lærte jentene å forstå hestene og like dem for dem de var, selv om alle hestene var svært ulike. Gjennom denne

prosessen lærte jentene også å forstå seg selv og like seg selv for den de var. At hestene var avhengige av jentene gjorde også noe med jentenes selvtillit; de opplevde oppgavene som meningsfulle, og fikk en følelse av at de selv betydde noe (Forsling, 2003, s. 27, 88-90 og 119).

Det er i tillegg funnet at det kan være fordelaktig også for dyrene å delta i en dyreassistert intervensjon. Disse kan komme til uttrykk som sosiale fordeler, psykologiske fordeler og/eller som atferd. De sosiale fordelene er særlig at dyret blir sosialisert og oppnår sosial kontakt. De fysiologiske fordelene er hovedsakelig redusert hjerterytme og blodtrykk, i tillegg til mer hormonelle effekter. Fordelene man kan oppleve i form av oppførsel kommer gjerne til uttrykk som forbedret lydighet og omgjengelighet (Ng, Albright, Fine & Peralta, 2015, s. 361-362). Dersom velferden til dyrene i intervensjonen blir ivaretatt kan dermed samspillet være en vinn-vinn situasjon både for dyr og menneske. Selv om de fleste av disse studiene er gjort på hunder, kan nok iallfall noen av dem ha overføringsverdi til hester.

3. Inn på tunet (IPT) og Sørlandets Travpark

3.1 Inn på tunet (IPT)

Inn på tunet (IPT) defineres som ”tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk”. Tilbudet innebærer både aktiviteter knyttet til selve gårdsdriften, men også stell og håndtering av dyr. I tillegg kan mer dagligdagse oppgaver inngå i tilbudet, som å lage mat og lignende (Matmerk, u.å.-a). Gårdene som driver såkalte IPT-tiltak må ha en godkjenning for å drive med dette. Denne godkjenningsordningen innebærer en kvalitetssikring som håndheves av Matmerk, og ble etablert i 2012 (Matmerk, u.å.-b). Våren 2018 var det 400 godkjente IPT-gårder i Norge (Matmerk, 2018).

I følge handlingsplanen for IPT er disse tjenestene tilgjengelige for både barn og unge i skole, barnehage, barnevern, familievern, voksenopplæring, arbeidstrening, tilbud innenfor integrering, psykisk helse og psykiatri, rus, kriminalomsorg og forebygging av kriminalitet, og for eldre og personer med demens. I tillegg tilbys det fysisk aktivitet og andre aktiviteter hvor man gjør bruk av naturen. Innenfor IPT er det derfor et bredt spekter av ulike profesjoner som samarbeider. Derfor bør utviklingen innenfor Inn på tunet, både når det gjelder den formelle utdanningen og kompetansen, men også utviklingen i praksis, være basert på tverrfaglighet (Kommunal- og regionaldepartementet & Landbruks- og matdepartementet, 2013-2017).

Det er flere aktører som er involvert i IPT-tilbudene. For å kunne tilby slike tjenester forutsetter det som nevnt et godkjent gårdsbruk. I tillegg har man brukerne som tiltakene er rettet mot. De som kjøper tjenestene av gårdbrukerne er gjerne skole, NAV eller andre kommunale instanser (Matmerk, u.å.-a).

Det er utarbeidet både handlingsplaner på nasjonalt og regionalt nivå, samt nasjonale strategier for IPT. Disse plan- og strategidokumentene blir utarbeidet for en periode av gangen, gjerne for fire eller fem år. I samtlige av disse dokumentene er det presisert at IPT er en kvalitetssikret velferdstjeneste. I dette ligger det at Matmerk godkjenner gården som IPT-gård, og at den dermed har vært gjennom en kvalitetssikring. Men hva innebærer det egentlig at tjenesten er kvalitetssikret, og er det noen forskjell på den kvalitet en tjeneste har, og den kvalitetsopplevelse en bruker opplever når det gjelder en bestemt tjeneste?

Kvaliteten på en tjeneste gjelder mer generelt, mens kvalitetsopplevelsen er subjektiv. Kvalitetsopplevelsen skjer i møtet mellom bruker og den eller de som utfører tjenesten. I dette møtet vil en bruker på denne måten gjøre seg opp en mening om personene og arenaen vedkommende møter i tjenesten, noe som vil spille inn på ens kvalitetsopplevelse. Med andre ord er det gjerne møtet mellom menneskene som til syvende og sist utgjør brukernes kvalitetsopplevelse, og det ansvaret som oppstår i møtet (Aasland, Eide, Grelland, Kristiansen & Sævareid, 2011, s. 32-34).

3.1.1 Inn på Tunet i Agder

Det følger av handlingsplanen 2017-2020 for Inn på tunet, som er utarbeidet av Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, at det pr. mai 2017 var 15 godkjente tilbydere innenfor IPT i Agder (Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, 2017-2020). Til sammenligning er det om lag 25 gårder som er godkjente av Matmerk i nabofylket Rogaland, og i Telemark er det i underkant av 20 gårder som er godkjente IPT-gårder (Fylkesmannen i Rogaland, 2017-2018; Fylkesmannen i Telemark, 2015-2017).

3.2 Sørlandets Travpark

Ved Sørlandets Travpark startet de i 2012 opp Travskolen. Ved Travskolen har de kurstilbud til både barn, unge og voksne innenfor kjøring og ridning. Hovedkursene deres som kalles for bronse-, sølv-, og gullkurs har ulike nivåer og leder til ett felles mål; å få ta ponnitravlisensen. De har også såkalte «knøttekurs» som er for barn mellom tre og syv år. På disse kursene er formålet at barna skal ha en god opplevelse sammen med Travskolen sine ponnier. Travskolen har også ridekurs, som kan være et steg på veien mot montélisensen. Monté er travløp med rytter, og uten bruk av vogn. I tillegg har de egne kurs for voksne som ønsker å lære mer om håndtering av hest (Sørlandets Travpark, u.å.).

3.3 Eksempler på hjemler for å ta i bruk dyreassisterte intervensjoner i velferdstjenester

De fleste brukere av Inn på tunet-tjenester befinner seg som nevnt innenfor oppvekst og opplæring, arbeid og helse- og omsorg (Matmerk, u.å.-a).

Brukere av et slikt tilbud som beskrives her kan eksempelvis være elever i grunnskolen eller videregående skole som ”[...] ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det

ordinære opplæringsstilbudet [...]”, jf. opplæringslova § 5-1 første ledd, og tilbudet kan i denne sammenheng defineres som grønn undervisning (Hauge, 2010-2011, s. 4; Opplæringslova, 1998).

Grønn omsorg handler på sin side om gården som arena for helse- og omsorgstjenester, herunder aktivitetstilbud (Hauge, 2010-2011, s. 4-5). Slike tilbud rettes i stor grad mot rus, psykisk helse, demens og så videre (Matmerk, u.å.-a). Innenfor barnevernet kan man også gjøre bruk av grønn omsorg i form av hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4. Barn og ungdommers interaksjon med hest på gård kan i denne sammenheng inngå som en del av et tilbud om besøks- og avlastningshjem. Slik interaksjon med hest kan også inngå i fritidstilbud, med eller uten støttekontakt (Barnevernloven, 1992; Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

I tiltaksforskriften kapittel 3 og kapittel 14 har man bestemmelser om arbeidstrening og varig tilrettelagt arbeid (Tiltaksforskriften, 2015). Slike tiltak kan under visse omstendigheter tilbys i en IPT-kontekst eller andre arenaer for hesteassisterte aktiviteter. Når NAV bruker IPT-tilbud i sin virksomhet er det i form av Grønt arbeid. I denne sammenheng brukes gården eller stallen fortrinnsvis som et tilbud innenfor arbeidstrening, eller man bruker arenaen for å kartlegge en persons arbeidsevne (Hauge, 2010-2011, s. 5). NAV har utarbeidet en egen veileder når det gjelder slike tilbud (NAV, u.å.).

4. Teori

I dette kapittelet vil aktuell teori bli presentert. Innledningsvis vil bruk av hest i velferdstjenester bli satt i et innovasjonsperspektiv. Videre vil det salutogene perspektiv bli presentert. Dette perspektivet har jeg valgt å ta med fordi det innebærer et fokus på brukerens ressurser. En kan legge til rette for at brukeren kan komme i kontakt med sine egne ressurser, eksempelvis gjennom aktiviteter knyttet til hest. I forbindelse med det salutogene perspektiv vil teori om mestring og empowerment/recovery bli presentert, i tillegg til noe teori om de profesjonelles rolle i brukernes opplevelse av selvtillit. Disse teoriene er tatt med på bakgrunn av at det tidligere er funnet at Inn på tunet-tilbud kan oppleves som en kilde til mestring (Bjørngen & Johansen, 2007; Sollesnes, 2013). Jeg ønsket dermed å se mer på dette.

Videre blir det presentert noe teori om sosial kompetanse og etablering av sosiale nettverk. Jeg har valgt å ta med disse teoriene på bakgrunn av at det i tidligere studier er funnet at intervensjon med hest kan ha en positiv effekt når det gjelder sosial støtte, og at interessen for hester kan føre til et sosialt fellesskap som i sin tur kan bidra til å utvikle den sosiale kompetansen hos dem som er involvert (Hauge et al., 2013; Koren og Træen, 2003).

4.1 Innovasjon i sosialt arbeid

Selv om det allerede er flere kommuner som tilbyr tjenester innenfor Inn på tunet så er det stadig behov for nye løsninger og utvikling av eksisterende tjenester (Kommunal- og regionaldepartementet & Landbruks- og matdepartementet, 2013-2017). Grunnene til at man søker innovasjon i det sosiale arbeidet kan være flere, blant annet endring i behov og brukergrupper (Støkken, 2014, s. 18). Innovasjon henger sammen med effektivitet og måloppnåelse; man prøver å forbedre de tjenestene eller de tilbudene man allerede har (Støkken, 2014, s. 13-14).

Sammensetningene av brukergrupper kan spille inn på behovet når det gjelder tjenester i det sosiale arbeidet. Det stilles krav til ulike typer og ulik utforming av tjenester i forhold til ulike brukergrupper. For noen brukergrupper, eksempelvis elever med spesialundervisning, er det gode grunner som taler for at mange vil ha glede og utbytte av et tilbud på gård. En grunn til dette er at tilbudene kan tilpasses til den enkelte (Arnesen & Støkken, 2015). På gården er det lagt til rette for blant annet fysisk aktivitet og sosialt samvær, noe som kan være formålstjenlig for mange mennesker i utfordrende situasjoner.

Generelt legger offentlige myndigheter stor vekt på innovasjon, og innenfor helse og omsorg kommer dette konkret til uttrykk i en NOU kalt ”Innovasjon i omsorg” (NOU 2011:11). I denne sammenheng kan Inn på tunet eller dyreassisterte intervensjoner i andre lignende kontekster være aktuelt som et alternativ til allerede etablerte tjenester. Disse tilbudene vil nok ikke passe for alle, men ettersom det er en form for tilbud med gode muligheter for brukertilpasning kan det nok passe for mange.

4.2 Det salutogene perspektiv

Det salutogene perspektiv er rettet mot mestringsressurser. Perspektivet fokuserer på denne måten på brukernes egne ressurser, og forsøker å mobilisere disse til en styrke. Ifølge Antonovsky er opplevelse av sammenheng (OAS) en sentral del av den salutogene modellen. OAS innebærer tre komponenter; begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. Begripelighet innebærer at stimuli som en person utsettes for er forståelig og forutsigbart. Komponenter begripelighet henger sammen med håndterbarhet. Håndterbarhet handler om at en person har de ressursene som kreves for å kunne håndtere den stimulien som man utsettes for. Den siste komponenten, meningsfullhet, går ut på at man er involvert i eget liv og opplever det som meningsfullt ved at man eksempelvis involverer seg og tar utfordringer (Antonovsky, 2012, s. 36-41).

OAS blir på ett eller annet tidspunkt i livsløpet satt på en skala, og etter dette vil det være vanskelig å endre denne plassen på skalaen vesentlig (Antonovsky i Antonovsky 2012, s. 131). Å endre en persons OAS vil være vanskelig i møte med en sosialarbeider, men en persons OAS kan påvirkes. Dette kan skje som mindre forandringer som kan vare i en periode av livet. Brukerens opplevelse av tjenestetilbudet kan ha en midlertidig innvirkning på vedkommendes OAS. For å kunne oppnå en varig forbedring i et menneskes OAS må sosialarbeideren legge til rette for opplevelser og erfaringer for brukeren som kan styrke denne. Dette handler i hovedsak om at brukeren må komme i kontakt med egne ressurser (Antonovsky, 2012, s. 135-137).

Det salutogene perspektivet kan på denne måten sees som en overordnet teori i forhold til teoridelen om mestring og empowerment som blir omtalt nedenfor.

4.2.1 Mestring og empowerment/recovery

Mestring kan ha noe ulik betydning avhengig av konteksten, men handler i stor grad om menneskers håndtering av oppgaver og utfordringer som vedkommende må forholde seg til gjennom livet (Svartdal, 2017). Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (NK LMH) opererer med følgende sammensatte forklaring av begrepet mestring:

«mestring handler om at den enkelte person endrer forestillinger, følelser og atferd på en måte som gjenoppretter mening og sammenheng i livet, som bidrar til å bearbeide følelsesmessige reaksjoner, problemløsning og forbedret livssituasjon» (Sandvin Olsson & Vågan, 2013).

I tillegg presiseres det at *«mestring [kan forstås] som et uttrykk for hvilke ressurser som finnes hos den enkelte, og relasjonen og samspillet mellom vedkommende og situasjonen han eller hun er i»* (Sandvin Olsson & Vågan, 2013). Begrepet mestring kan man se opp mot begrepet empowerment; begrepet knyttes til en eller flere personer som har vært i en situasjon preget av avmakt, og hvordan de kan komme ut av denne situasjonen. For å gjøre dette må man søke å styrke individet eller gruppen for å bidra til at den eller de får økt selvtillit og praktiske og teoretiske kunnskaper. Denne prosessen består i at man søker å finne styrken til den enkelte og mobilisere den til en kraft. Denne kraften skal føre til en makt hos den som har vært i en avmaktssituasjon. En slik makt kan komme til uttrykk ved at man som fagperson hjelper brukeren til å se sine ressurser og sin styrke, og på denne måten lærer å oppnå kontroll og mestring i eget liv (Askheim, 2012, s. 11-12 og 67). I denne sammenheng spiller den enkeltes mestringstiltro en stor rolle. Mestringstiltro handler om troen på egne evner og ressurser, og er viktig når det gjelder ens motivasjon. Dersom man ikke tror man får til en oppgave, synker også motivasjonen for å prøve å gjøre den (Svartdal, 2017).

Recovery er et begrep beslektet med empowerment. Recovery er en form for modell som går ut på at man søker å oppnå et tilfredsstillende og meningsfullt liv ut ifra den enkeltes forutsetninger. Denne prosessen er individuell, og hva som inngår i en slik prosess beror blant annet på den enkeltes interesser og motivasjon. Likevel avhenger den enkeltes recovery av vedkommendes sosiale tilhørighet og opplevelse av mestring (Helsedirektoratet, u.å.).

4.2.2 De profesjonelles rolle i brukernes opplevelse av selvtillit

Topor, Bøe og Larsen (2018) har skrevet en artikkel om at små ting som bekreftelser og andre små oppmerksomheter fra de profesjonelle og ansatte kan ha stor betydning for følelsen av selvtillit for personer med utfordringer innenfor psykisk helse (Topor, Bøe & Larsen, 2018). Slike utsagn eller gester regnes ofte som usynlige og uprofesjonelle selv om de kan ha en påvirkning på trivsel og utvikling. Særlig viktig er det å bli sett, hørt og respektert, og at en blir møtt med engasjement, interesse og empati. Dette kalles gjerne «små ting», ettersom de i utgangspunktet ikke har noen formell terapeutisk verdi. At brukerne opplever at de profesjonelle/ansatte smiler, søker øyekontakt eller kanskje gir dem en klem er også eksempler på slike små ting som kan bety mye for dem som er bruker av tilbudet. Det å snakke med brukerne om noe annet enn deres utfordringer kan også være en god opplevelse for brukeren ved at de blir sett på som en person, og ikke bare en diagnose eller et problem. Slike utsagn eller gester som betegnes som «små ting» bidrar til å skape noe ordinært i en uordinær situasjon (Topor et al., 2018). Selv om denne artikkelen er knyttet til små tings betydning for mennesker med utfordringer innenfor psykiske helse, tenker jeg at den har overføringsverdi til mennesker generelt, selv om de ikke nødvendigvis er diagnostisert med et slikt helseproblem.

Hvordan en som sosialarbeider ser på og forholder seg til verden og andre mennesker har også innvirkning på hvordan mennesker man møter ser på seg selv. Dersom man ser verden i et jeg og det-perspektiv, anser man personer rundt seg som objekter som man plasserer i kategorier, uten å ta hensyn til det unike ved hvert menneske. I et slikt perspektiv forholder man seg til verden på en overfladisk måte. Dersom man derimot ser verden ved et jeg og du-forhold forholder man seg til andre mennesker som subjekter. I en slik relasjon erkjenner man at den personen man møter er annerledes fra en selv. På bakgrunn av dette må man forsøke å forstå den andre fra vedkommendes perspektiv. På denne måten kan man oppnå gjensidighet i relasjonen. I møtet med den andre oppstår det på denne måten et ansvar, og man må ta de etiske avveiningene idet man opptrer i møtet med den andre (Eide, Grelland, Kristiansen, Sævareid & Aasland, 2011, s. 35-39). Måten man ser på den andre henger sammen med respekt og at man forsøke å la være å feste en merkelapp på andre mennesker, da en slik objektivisering kan oppleves som en krenkelse av et menneskes selvrespekt (Eide et al., 2011, s. 89).

4.3 Sosial kompetanse – nettverk, sosial støtte og sosial kapital

4.3.1 Definisjoner

Det eksisterer litt ulike definisjoner av begrepet ”sosialt nettverk”, men i denne sammenheng legges en kort sosiologisk definisjon til grunn. Sosialt nettverk kan betegnes som flere relativt varige relasjoner mennesker imellom, og når flere av disse relasjonene er knyttet sammen (Fyrand, 2016, s. 28). Nært beslektet med begrepet ”sosialt nettverk” har man begrepet ”sosial støtte”. Sosial støtte kan betegnes som noe som overføres via et sosialt nettverk. Sosial støtte går ut på at man ser, snakker om og støtter opp under hverandres utfordringer og forsøker å løse disse (Hernes, 1988, s. 29-30).

Sosial kapital kan defineres som et nettverk hvor man kan samarbeide og høste fordeler av hverandre. Dyr kan ha innvirkning på et menneskes sosiale kapital, for eksempel ved at de bidrar til kommunikasjon og tillit mellom mennesker. Med andre ord kan dyr bidra til mer samhørighet i lokalsamfunnet, dersom man eksempelvis bærer den samme interessen for dyr (Arkow, 2015, s. 43-44). Sosial kapital kan bidra til utbytte ved at man inngår i et nettverk hvor man kan bidra og øve innflytelse på en gruppe, noe som kan spille inn på en persons selvforståelse og identitet. Den sosiale kapital er noe som knytter mennesker sammen, og som innebærer nettverk, tillit, felles verdier og normer. I dette nettverket kan den enkelte oppleve tilknytning til andre mennesker, og en opplevelse av sosial støtte (Thorød, 2018, s. 70-71).

4.3.2 Etablering av sosiale nettverk

Mennesker blir født inn i et sosialt nettverk – nemlig familien. Utover familien velger man i stor grad sine relasjoner som utgjør det sosiale nettverket. Denne prosessen med å utvide relasjoner til å også omfatte andre enn familie begynner med en innledningsfase, hvor partene kommer i interaksjon med hverandre. Deretter går man inn i etableringsfasen som består av prøving og feiling, og hvor man får en følelse av om man passer sammen eller ikke. Vedlikeholdsfasen består av forventninger og forpliktelser til relasjonen; og dersom forventninger ikke innfris kan relasjonen ende i avviklingsfasen, hvor en eller begge parter velger å trekke seg tilbake fra relasjonen (Bø & Schiefloe, 2007, s. 79-82). Det er påvist at om man har eller ikke har en eller flere nære tilknytningspersoner som man kan snakke åpent med, også om vanskeligheter, så påvirkes den psykiske helsen (Hernes, 1988, s. 31).

Dyreassisterte intervensjoner kan føre til økt sosialisering blant mennesker, ved at brukerne må forholde seg til både dyr og andre mennesker som er involvert i interaksjonen. I tillegg kan dyr motivere barn til å lære (Hart & Yamamoto, 2015, s. 59-60).

5. Metode

5.1 Valg av metode

Man kan i hovedsak skille mellom kvantitativ eller kvalitativ metode. Den kvantitative metoden beskriver virkeligheten ved hjelp av tall med tilhørende tabeller, og er basert på et vesentlig større utvalg enn det man gjerne opererer med i kvalitativ forskning. På en annen side beskriver kvalitativ metode virkeligheten ved hjelp av tekst, og er gjerne basert på et lavt antall informanter (Ringdal, 2013, s. 24). I den kvalitative forskningen finner man flere paradigmer som innebærer ulike tilnærminger til virkeligheten. Jeg har tatt utgangspunkt i kvalitativ metode og i det som kalles for den naturalistiske tilnærmingen (Gubrium og Holstein i Ryen 2002, s. 61).

Jeg hadde dermed en naturalistisk tilnærming som utgangspunkt, det vil si at jeg ville forsøke å få tak i informantenes virkelighetsbilde uten å påvirke dataene selv (Ryen, 2002, s. 62). Jeg så imidlertid etterhvert at det var vanskelig å samle inn datamateriale uten å påvirke dem i en slik intervjuopprosess. Ettersom intervjuene i stor grad tok form av å være en samtale som jeg tok del i, så vil jeg kunne ha påvirket materialet som jeg samlet inn. I denne tilnærmingen er det ifølge Ryen utbredt å gjøre bruk av sitater fra intervjuene i anførselstegn ettersom man ser på informantenes subjektive opplevelser og erfaringer som en del av virkeligheten. Når man anvender sitater i anførselstegn styrker man validiteten og reliabiliteten, ved at man anvender dataene i sin opprinnelige form uten at de er bearbeidet (Ryen, 2002, s. 62). Jeg har dermed gjort bruk av en del korte sitater i resultatkapitlet som et ledd i forsøket på å fremstille mest mulig originale data.

Jeg bestemte meg allerede tidlig i prosessen for at jeg skulle anvende kvalitativ metode. Grunnen til dette var at jeg mente det var denne metoden som passet best for mitt prosjekt ettersom jeg ønsket å få beskrivelser av opplevelser (Ringdal, 2013, s. 25). Jeg ønsket å snakke med mennesker med erfaringer og opplevelser fra hesteassisterte intervensjoner, og det var ved kvalitativ metode jeg ville få tilgang til dette. Jeg ville snakke med et lite utvalg, og prøve å få et bredest mulig bilde av deres opplevelser og erfaringer.

Ganske tidlig i prosessen hadde jeg planlagt at informantene mine skulle være brukere fra ulike tiltak som involverte hesteassisterte intervensjoner. Jeg hadde da tenkt å bruke deltakende observasjon og semistrukturerte intervju som metode. Datainnsamlingen skulle

med andre ord være ganske fri, og jeg skulle samle inn dataene på en måte som virket naturlig for brukerne. Etterhvert fikk jeg øynene opp også for de som driver slike tilbud, og tenkte at det kanskje kunne være interessant å få data fra begge perspektiver: gårdbrukere/daglige ledere og brukere. Jeg landet imidlertid på å kun intervju de som er tilbydere av velferdstjenester som inkluderer bruk av hest. Grunnen til dette var at jeg tenkte at det kunne være interessant å få deres perspektiver på hestens rolle i det sosiale arbeidet, og sammenligne og finne fellesnevner ved noen av velferdstilbudene som innebærer interaksjon med hest i Agder. I samtale med mine veiledere ble det bestemt at jeg skulle fokusere på å intervju noen personer som driver IPT-gårder, i tillegg til et par andre aktører som arbeider profesjonelt med hester ved Sørlandets Travpark. Dette tenkte vi ville være en fin inngang for å få svar fra litt ulike perspektiver.

5.2 Intervjuguide

Ettersom informantene mine allerede var ganske heterogene ville jeg anvende en standardisert intervjuguide til alle intervjuene, slik at jeg hadde grunnlag for å sammenligne dataene fra de ulike informantene. Jeg valgte å utarbeide en intervjuguide for informantene som var tilbydere av Inn på tunet-tjenester, og en intervjuguide med litt andre spørsmål som jeg skulle stille informantene fra Sørlandets Travpark. Jeg valgte å gjøre det slik da de ulike arenaene krevde en litt ulik tilnærming for å få tak i interessant materiale.

Intervjuguidene utarbeidet jeg i god tid på forhånd slik at jeg fikk tid til å tenke igjennom spørsmålene jeg skulle stille, og slik at jeg hadde dem foran meg og ikke skulle glemme å spørre om noe. Likevel fulgte jeg ikke intervjuguiden slavisk da det ville virke unaturlig i de fleste intervjuene. Selv om jeg på forhånd hadde utarbeidet fullstendige intervjuguideså dukket det likevel opp nye temaer etterhvert som jeg arbeidet med datamaterialet. For eksempel fant jeg temaer som brukermedvirkning og tverrprofesjonelt samarbeid interessant etterhvert som jeg gjennomførte intervjuene og bearbeidet datamaterialet. Disse temaene er likevel ekskludert fra oppgaven da det ville bli for omfattende å se nærmere på disse temaene i tillegg til andre temaer som jeg på forhånd hadde bestemt meg for å fokusere på.

Intervjuguidene som er benyttet i studien er lagt ved som vedlegg nr. 2 og 3 i oppgaven.

5.3 Utvalg og informanter

Da jeg skulle foreta utvalget gikk jeg til oversikten over Inn på tunet-gårder på Matmerk sine nettsider. Jeg tok også kontakt med Fylkesmannen i Agder sin landbruksavdeling for å høre om de hadde en oversikt over hvilke IPT-gårder som hadde hest som en vesentlig del av sin drift. En grunn til at jeg valgte å fokusere på gårder/staller i Agder var at jeg allerede fra før av, via praksisemnet og privat, hadde noe kjennskap til noen av tilbudene i Agder.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har utarbeidet en egen handlingsplan, ved siden av den nasjonale, som er ment å gjelde fra 2017-2020 (Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, 2017-2020). I denne sies det noe om status i Aust- og Vest-Agder, altså hvor mange IPT-tilbydere man har, samt en komplett oversikt over disse og hvilke tilbud de har. Handlingsplanen sier også noe om utfordringene for IPT-tilbyderne, og hvordan man kan jobbe med disse.

Satsingsområdene og tiltakene som planlegges er også nevnt i planen. Handlingsplanen har på denne måten vært et greit verktøy å ha med seg under skrivingen av oppgaven.

Selv om jeg bestemte meg for å ikke begynne med intervjuene før etter nyttår, sendte jeg likevel ut mail 1. desember til aktuelle informanter for å høre om de ønsket å delta i studien. Jeg tenkte at det ville være en fordel å gi de eventuelle informantene litt tid til å tenke seg om, samtidig som det ville være greit for meg å allerede ganske tidlig i prosessen få en pekepinn på hvor mange som var positive til å delta. Dersom det ville vise seg at det var få som var villige til å delta ville jeg ha behov for litt ekstra tid til å rekruttere nye informanter.

For å øke sjansen for svar skrev jeg at jeg veldig gjerne ønsket svar fra dem så fort som mulig. Jeg skrev også at dersom jeg ikke hørte noe fra dem så ville jeg ringe dem over nyttår, dersom det var OK. Allerede den dagen jeg sendte ut mail med informasjon til de eventuelle informantene mine, og få dager etter, fikk jeg svar fra så og si samtlige. To av de mulige informantene svarte imidlertid at de ikke hadde hester for øyeblikket, eller at de ikke brukte hester så mye i tilbudet. Disse to ble på grunnlag av dette ekskludert fra utvalget. Alle var positive til deltakelse, men noen følte selv at de ikke hadde så mye å bidra med til mitt prosjekt og ville dermed snakke med meg per telefon for å få mer informasjon. Jeg fikk kontakt med alle jeg hadde sendt ut mail til, og det var kun to av åtte IPT-gårder som jeg tok kontakt med som ikke var aktuelle for intervju.

Rent metodisk kunne det nok være grunner for å ha et noe større utvalg, men det hadde ikke nødvendigvis gitt mer eller bedre empiri. I kvalitativ forskning er det heller ikke antall informanter som er det viktigste, men dataene som man får ut av intervjuene (Ryen, 2002, s. 85). Rent praktiske årsaker gjorde også at jeg ikke tok kontakt med flere informanter; nemlig tid og geografisk spredning. I tillegg er analyse og kategorisering av intervjudata tidkrevende. Derfor vurderte jeg i utgangspunktet at mellom syv og ti informanter til sammen ville være greit i en slik sammenheng, og at man på tross av det forholdsvis lave antallet kunnen gjøre interessante funn.

Jeg foretok på bakgrunn av dette en strategisk utvelgelse av informanter ved at jeg oppsøkte de informantene som jeg tenkte hadde mest å bidra med til mitt prosjekt (Miles og Huberman i Ryen 2002, s. 87). Jeg valgte å intervju informantene i deres eget miljø, nemlig på gården eller i stallen (Ryen, 2002, s. 79). Det kan også være verdt å nevne at det ville være interessant å fokusere på tilbud til en spesiell brukergruppe for å få mer homogene informanter. Det var imidlertid ikke mulig å få dette til i praksis, da masteroppgavens omfang ikke støttet dette.

5.4 Intervjuene

Jeg avtalte tidspunktene for intervjuene over telefon og mail. Jeg tok turen til gården eller stallen, da jeg ville gjøre det enklest mulig for informantene mine samtidig som jeg syntes det var fint å danne seg et bilde av driften ved å faktisk være tilstede. Hos informantene foregikk intervjuene i hyggelige omgivelser, og gjerne med en kopp kaffe. Praten gikk lett, noe som førte til at jeg ikke fulgte intervjuguiden slavisk. Det ble mer naturlig å ha en mer sammenhengende samtale hvor jeg noterte litt underveis. Jeg valgte å ikke bruke lydopptaker med tanke på de kravene som NSD stiller til oppbevaring av slike filer. I tillegg tenkte jeg at samtalen kanskje ville bli mer naturlig dersom den ikke ble tatt opp. Jeg ønsket derfor heller å skrive ut intervjuguiden og gjøre meg noen notater for hånd med penn og papir. Selv om det under intervjuene ble mye notater i stikkordsform fikk jeg også notert ned noen sitater som jeg kunne bruke senere.

I informasjonsskrivet til informantene hadde jeg skrevet at jeg håpte de kunne sette av ca. en time til intervjuet. Jeg skrev også at lengden på intervjuet ville avhenge av hvor mye de ønsket å fortelle. Jeg hadde intervjuer som varte fra ca. en halv time til ca. en og en halv time.

Grunnen til den store variasjonen i lengde på intervjuene hadde sammenheng med at noen av informantene hadde det veldig travelt, mens andre hadde satt av god tid og ønsket å fortelle mye.

Flere av informantene mine påpekte hvor spennende og viktig de synes arbeidet med masteroppgaven min var. De synes det var positivt at jeg bidro til mer forskning og fokus på dette feltet, og flere spurte om de kunne få lese oppgaven når den var ferdig. At informantene viste såpass stor interesse for arbeidet mitt tyder på at de så at det trengs mer forskning på dette feltet. Dette var nok også noe av grunnen til at samtlige av informantene mine var positive til å bidra til prosjektet.

5.5 Etikk

5.5.1 Anonymitet

Jeg valgte å behandle informantene mine anonymt med tanke på personvern hensynet. Jeg ville ikke ha informasjon om enkeltpersoner, og fokuserte heller på å finne generelle trekk ved brukerne uavhengig av hvor de fikk tilbud. Dette var også noe jeg presiserte til informantene mine i mailen med informasjonsskrivet. Jeg valgte også å ikke koble yrke og bakgrunn med spesielle deler av datamaterialet. En slik kobling kunne absolutt være interessant for å se på om observasjoner og tanker hadde sammenheng med deres bakgrunn. Jeg utelot likevel en slik kobling av hensyn til de etiske aspektene ved at det kunne være mulig å spore data til enkeltpersoner, og utelot det dermed av hensyn til informantenes anonymitet. Jeg har heller ikke alltid skilt mellom data innsamlet ved Inn på tunet-gårder og data innsamlet ved Sørlandets Travpark. Dette valget har jeg også tatt for å beskytte informantene fra at data kan knyttes til enkeltpersoner.

Da jeg sendte ut forespørsel på mail om de ønsket å være med i prosjektet, tok jeg i bruk funksjonen «blindkopi». Da sendte jeg ut en felles mail til informantene, men plasserte alle mottakerne i blindkopi-feltet. På denne måten fikk alle mottakerne den samme mailen uten at de hadde mulighet til å se de andre mottakerne av mailen. Det ble gjort på denne måten for å ivareta hensynet til informantenes anonymitet.

5.5.2 Informasjonsskriv og søknad til NSD

Før jeg tok kontakt med informantene utarbeidet jeg et informasjonsskriv som jeg også la ved søknaden til Norsk senter for forskningsdata (NSD). NSD er personvernombud, og behandler søknader angående forskningsprosjekter som skal behandle personopplysninger (Personvernombudet for forskning, u.å.). Dette informasjonsskrivet inneholdt informasjon om prosjektet, og det la jeg også med i mailen hvor jeg tok kontakt med informantene. Informasjonsskrivet inneholdt også en samtykkeerklæring til prosjektet. Samtykkeerklæringen ble skrevet under av den enkelte informant før intervjuet startet. I informasjonsskrivet var det også informasjon om at deltakelse i prosjektet var frivillig, og at informantene når som helst kunne trekke sitt samtykke. Informasjonsskrivet med samtykkeerklæring ligger som vedlegg nr. 1 i oppgaven.

Før jeg gikk i gang med prosjektet fikk jeg godkjent søknaden som jeg sendte til NSD. I svarbrevet stod det at Personvernombudet for forskning hadde foretatt en forenklet vurdering av prosjektet, til tross for at det var omfattet av personopplysningsloven § 31. Grunnen til dette var at det ikke skulle samles inn sensitive opplysninger, prosjektet var samtykkebasert og det hadde lav personulempe. Prosjektet mitt var dermed meldepliktig, jf. personopplysningsloven § 31, men innebar likevel en lav ulempe for personene som var involvert i prosjektet.

5.6 Metodiske svakheter

Når det gjelder metoden er det flere momenter som kan diskuteres.

Ifølge Kvale (i Ryen, 2002) eksisterer det en rekke innvendinger utenfra mot det kvalitative intervjuet, herunder at spørsmålene kan være ledende. Ledende spørsmål kan bidra til at man får de svarene man ønsker, men samtidig kan bruken av ledende spørsmål øke en studies reliabilitet. Gevinsten ved å stille ledende spørsmål avhenger imidlertid for eksempel av om de tilfører ny kunnskap. I denne studien ble det blant annet stilt spørsmål som: «Hvilken sammenheng har du erfart ved håndtering av hestene og opplevelse av mestring og selvtillit?».

Dette spørsmålet kan kanskje betraktes som et ledende spørsmål ettersom jeg ved en slik formulering kunne oppfattes som å ha forutinntatte tanker om at de hadde erfart en slik

sammenheng. Jeg opplevde det likevel som tjenlig å stille noen spørsmål av denne typen for å gjøre informanten oppmerksom på hvilke erfaringer jeg ønsket å få tak i. På denne måten tror jeg at spørsmålsformuleringen fikk informantene til å tenke og trekke paralleller som de kanskje ikke ville ha kommet frem til uten at spørsmålet var stilt på en slik ledende måte. Til tross for spørsmålsformuleringen konstruerte informantene sine egne svar, og presenterte sine egne erfaringer rundt sammenhengen mellom brukerne, hestene og mestringsopplevelser.

En annen kritikk til det kvalitative intervjuet er at metoden er for personavhengig. Intervjuene avhenger av forskeren og vedkommende sin interaksjon med informantene. Intervjuene i denne studien er dermed unike, ettersom de i stor grad baserer seg på den personlige interaksjonen. Dette ble imidlertid til en viss grad eliminert ved den standardiserte intervjuguiden som ble tatt i bruk i hvert intervju.

Det kvalitative intervjuet har også noen interne kritikker rettet mot seg. En av dem er at det kvalitative intervjuet er individualistisk ettersom intervjuet som oftest foregår mellom to personer – en forsker og en informant. Dermed går man glipp av utsagn som gjerne formes av omgivelsene i et gruppeintervju. På en annen side unngår man ved individuelle intervjuer som her er gjennomført at svarene forstyrres av andre informanter. I denne studien var jeg opptatt av å få tak i den enkelte informants opplevelser, og tenkte dermed at det var mest tjenlig med individuelle intervjuer.

Det har også blitt fremhevet som en kritikk at det kvalitative intervjuet er immobilt, altså at man foretar intervjuet i en setting som ikke er naturlig for informanten. Dette har jeg i denne studien forsøkt å eliminere ved å intervjuer samtlige informanter på deres gård eller i deres stall. Jeg tenkte at dette kunne være en fordel ved at informanten befant seg i kjente omgivelser som dannet bakgrunnen for samtalen vår.

Det kvalitative intervjuet er også kritisert for å være verbaliserende. I denne studien er det særlig de verbale aspektene ved intervjuet som har dominert ettersom jeg i utgangspunktet verken har supplert med observasjon, video eller opptak av samtale. Jeg gjorde meg imidlertid noen observasjoner under praksisemnet som er omtalt under kapittel 1.1.2, som har tjent som bakgrunn før jeg begynte arbeidet med oppgaven. Det er imidlertid grunner som taler for at jeg ikke har brukt slike metoder mer konkret i denne studien, blant annet omfanget og

tidsbruken, og krav til oppbevaring og personvern hensynet hva gjelder video og opptak (Kvale i Ryen 2002, s. 131-137).

Ifølge Herzog (Herzog, 2015) er det også noen utfordringer knyttet til validiteten til studier som omhandler dyreassisterte intervensjoner. I denne studien kan man først og fremst stille spørsmål ved forskningsdesignet, herunder mangelen på kontrollgruppe. Dette gjør at man ikke har noen å sammenligne med, og det kan dermed være vanskelig å trekke konklusjoner hva gjelder oppfatningene rundt tilbudene som involverer dyr. Man har ikke noe grunnlag for å vite om de samme oppfatningene hadde rådet dersom det hadde blitt gitt andre, tilsvarende tilbud uten bruk av hest. Det foreligger med andre ord ingen klare holdepunkter for om det er hestene eller andre omstendigheter som virker inn på brukernes mestringsfølelse og selvtillit, og deres relasjoner. Eksempelvis kan det tenkes at de ansatte som er involvert i tilbudene, og andre aktiviteter og rammer, spille en større rolle enn selve dyrene.

Utvalget i studien er lite, og er (n=8). Et slikt utvalg vil kunne redusere generaliserbarheten av funnene. Likevel tilsier omfanget av en masteroppgave og den kvalitative metoden at det ikke ville latt seg gjøre å operere med et betydelig større antall informanter. Det er imidlertid vanlig med relativt få informanter når det gjelder forskning innenfor dyreassisterte intervensjoner (Herzog, 2015, s. 402-404). Det er ifølge Ryen imidlertid ikke sikkert at flere informanter ville gitt bedre og utfyllende empiri (Ryen, 2002, s. 85).

En utbredt utfordring innenfor forskningen på dette feltet er ifølge Herzog (Herzog, 2015) også at man kommer med misledende tolkninger av resultatene for å vri dem i positiv retning. I denne sammenheng er det vanlig å ignorere eller tone ned de delene av studien som viser negative resultater. Dette har jeg imidlertid forsøkt å unngå ved å ta med alle deler av de innsamlede data. I spørsmålsstillingen kunne jeg imidlertid muligens ha stilt enda mer åpne spørsmål for å ikke lede dem inn på spor som jeg ønsket å følge.

Min rolle som forsker er det også viktig å ta hensyn til. Det ble innledningsvis skrevet om min store interesse for hester og hvordan hesten har spilt en rolle for meg opp igjennom årene. Før jeg gikk i gang med prosjektet hadde jeg dermed stor tro på hesten som sosialarbeider, og jeg hadde på bakgrunn av dette forventninger til resultatene i studien. At jeg på denne måten var litt forutinntatt før jeg gikk i gang med studien kan kanskje til en viss grad ha farget resultatene (Herzog, 2015, s. 403-405).

5.7 Metode for analyse

Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å bruke databehandlingsprogrammet Nvivo som er en lisensiert programvare som man kan laste ned via UiA sine nettsider. Etterhvert landet jeg imidlertid på å kun bruke Microsoft Word, og heller systematisere funnene mine der.

Jeg behøvde ikke å transkribere dataene da jeg under selve intervjuet tok notater, og ikke lydopptak. I stedet satte jeg meg ned senere samme dag som intervjuet, eller dagen etterpå, og skrev mer utfyllende notater mens jeg fremdeles hadde samtalen friskt i minne. I etterkant samlet jeg alle svarene i kategorier under hvert spørsmål slik at det var enkelt å sammenligne svarene fra informantene. Jeg hadde et slikt dokument hvor jeg sammenfattet svarene fra informantene i Sørlandets Travpark, og et dokument hvor jeg sammenfattet svarene fra informantene fra Inn på tunet-gårdene. Denne organiseringen gjorde at jeg kun hadde to dokumenter å forholde meg til hva gjaldt funnene fra datainnsamlingen.

Videre kategoriserte jeg resultatene. Jeg skrev et eget avsnitt om «tilbud, antall tilbydere og samarbeidende aktører». Jeg skrev også et avsnitt om «informantene fra Inn på tunet sin motivasjon og bakgrunn for tilbudet». Disse to avsnittene var en type bakgrunnsdata som kan være nyttig i forståelsen av tilbudene. Videre kategoriserte jeg materialet i kategoriene «hestene på gården/stallen», «hestens rolle i tilbudet», «kjønn» og «utfordringer ved å bruke hester i velferdstjenester». Den sistnevnte kategorien vokste delvis ut av materialet etterhvert som jeg jobbet med det. Andre kategorier ble laget med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene, herunder kategoriene «mestring og empowerment» og «sosial støtte og nettverk» som jeg laget som egne underkapitler under «hestens rolle i tilbudet». I tillegg ble kategorien «kjønn» laget med et slikt utgangspunkt.

6. Resultater

I dette kapittelet vil funnene fra studien bli presentert før de vil bli drøftet i kapittel 7.

6.1 Tilbud, antall tilbydere og samarbeidende aktører

Av de som drev Inn på tunet-gårder hadde fire av seks informanter startet opp med tilbud før de fikk den formelle godkjenningen. De to resterende valgte å bli godkjent som Inn på tunet-gård før de tilbød tjenester. I denne sammenheng ble ønsket om å ha det formelle på plass før oppstart påpekt, herunder kvalitetssikringen som godkjenningen via Matmerk innebærer.

Informantene ble godkjente som IPT-gårder fra henholdsvis 2012 til 2017. De fleste hadde imidlertid drevet gård eller stall i forholdsvis lang tid før de valgte å bli godkjente IPT-tilbydere.

Tabell 1: Tilbud og antall tilbydere i hver kategori (merk at hver tilbyder kunne ha tilbud knyttet til flere kategorier, og at noen av tilbudene ble gitt på både Inn på tunet-gårder og ved Sørlandets Travpark).

Tilbud knyttet til -	Antall tilbydere i utvalget
Supplering eller delvis erstatning av det ordinære skoletilbudet	3
Fattigdomsproblematikk hos barn	1
Barnevernet (besøkshjem, dagtilbud)	2
Integrering av asylsøkere og flyktninger	2
Demente	1
Rus og psykisk helse	4
Terapiridning	1
Tidligere kreftpasienter	1
Habiliteringstjenesten	1
Kriminalomsorg	1
NAV (VTA*, arbeidstrening og kartlegging av arbeidsevne)	3
Ride- og travskole/kursvirksomhet	4
Rideleir	2
Andre hesterelaterte kurs	1
Barnebursdag	3
Utdrikningsslag	1
Utleie av hest	1
Hest på fôr-ordning	2
Elever fra landbruksskole og folkehøyskole	1
Lærlingebedrift	2

* Varig tilrettelagt arbeid.

Gårdene og stallene samarbeidet på bakgrunn av dette med NAV, kommune, lag og foreninger, IMDI (integrerings- og mangfoldsdirektoratet), UDI (utlendingsdirektoratet), Bufdir (barne-, ungdoms- og familiedirektoratet), Røde Kors, fylkeskommunen, private og statlige barnevernsaktører, Innovasjon Norge, Universitetet i Agder, sykehus, kriminalomsorg og private.

Antall ansatte på de ulike gårdene og stallene varierte fra to til ca. 20. Blant de ansatte var det for eksempel fysioterapeuter, barnehagelærere, pedagoger, lærlingekandidater, ridelærere, hovslagere, gartnere, agronomer, psykisk helsearbeidere, ansatte med bachelorgrad i folkehelsearbeid, tilsynsførere og andre ansatte i barnevernet, ansatte med bachelorgrad i husdyr, ansatte som har arbeidet i mattilsynet, og slakter som har arbeidet i butikk. Antall ansatte varierte veldig, både i forhold til størrelse på gården og omfanget av tilbudene, men også etter hvordan tilbudet ble praktisert. En informant så ikke behovet for flere ansatte ettersom noen av brukerne hadde med seg assistent i tilbudene. Andre gårder behøvde flere ansatte grunnet deres mangfold av tilbud både innenfor Inn på tunet, men også andre allment tilgjengelige tilbud.

6.2 Informantene fra Inn på tunet sin motivasjon og bakgrunn for tilbudet

Samtlige av de som tilbød tjenester innenfor Inn på tunet så et behov for dette i samfunnet. En informant beskrev behovet som «*mer positivt enn det jeg trodde*», mens en annen påpekte at det er et stort behov for kunnskapsbaserte dagtilbud, særlig for personer med demens. Tilbud innenfor skole ble også fremhevet som spesielt aktuelt, og behovet for tilbud innenfor IPT ble opplevd som voksende og nødvendig. En informant uttalte at tilbudet utgjør et godt alternativ for mange, og at de har fått litt forespørsler angående tilbudet deres. En annen presiserte at behovet varierer ved at man må ha aktuelle kandidater som passer til tilbudet på det aktuelle tidspunktet.

Motivasjonen for å starte opp med tilbud innenfor IPT var for flere av informantene uttrykt gjennom ønsket om å bruke gården eller stallanlegget til noe samfunnsnyttig. Samtidig ga et par av informantene uttrykk for at de hadde sittet inne med et ønske om å arbeide med mennesker og dyr, og å kunne dele opplevelsen de har med dyr på gård. Noen hadde også personlige erfaringer som hadde bidratt som en drivkraft til å realisere tilbudet, mens andre hadde hatt barn fra barnevernet eller arbeidet med mennesker i andre situasjoner som hadde

åpnet opp for å bruke dyrene. En av informantene uttrykte motivasjonen for å starte opp med tilbud innenfor IPT slik: *«idéen om å bruke hester for å gi folk en bedre hverdag»*. Flere av informantene hadde gjennom sitt arbeid sett behovet for slike tjenester som det her er tale om, og fått motivasjon fra sin praksis.

6.3 Hestene på gården/stallen

Samtlige av informantene i prosjektet hadde hester og/eller ponnier. Seks av åtte hadde imidlertid også andre dyr, i tillegg til hestene og ponniene. Sørlandets Travpark hadde kun hester og ponnier, mens alle Inn på tunet-gårdene som jeg har vært i kontakt med også hadde andre dyr. De andre dyrene som fantes på gårdene var hunder, katter, kaniner, sauer, kuer, geiter, lamaer, fugler, griser og esler.

6.3.1 Egnede hester i tilbudene

I Inn på tunet-tilbudene varierte antall hester fra to til ca. 50 på hele stallen. På Travskolen ved Sørlandets Travpark var det ti ponnier, mens det ved hele Sørlandets Travpark var ca. 110 hester til sammen. Når det gjaldt hestene og ponniene som ble brukt i Inn på tunet-tilbudene og i tilbudene hos Sørlandets Travpark, var det gjerne små, hardføre raser i tillegg til varmblodshester og kaldblodshester. Av de små, hardføre rasene ble særlig islandshester og shetlandspunnier fremhevet som greie og godt egnede raser i denne sammenheng. Ettersom flere av brukerne var redde for hester i begynnelsen så ble shetlandspunnen av en informant sett på som en fin inngang for å bli vant med hester, og brukerne turte på denne måten å ta kontakt med de større hestene etterhvert. Andre informanter valgte å ikke favorisere en rase, men påpekte i stedet viktigheten av at hesten eller ponnien egner seg som individ. Når det gjelder barn ble imidlertid små ponniraser ansett som passende.

Alle informantene anså hestenes gemytt og personlige egnethet som svært viktig i en slik sammenheng som det her er tale om. To av informantene nevnte at de har fått hester til stallen som ikke har egnet seg til å opptre i tilbudene. De har på bakgrunn sett det nødvendig å kvitte seg med disse hestene igjen. En informant uttalte også at hesten må ha et visst nivå ved at den må vite hvordan den skal oppføre seg – den må med andre ord være rolig og godt håndtert, og gjerne ikke for ung. I tillegg nevnte en annen at hesten må være rolig og kunne stå stille, for å på denne måten kunne gi brukerne selvtillit og mestringsfølelse. Det ble hevdet at *«det er hester som må være egnet til oppgaven»*.

Hestenes gemytt spilte ifølge informantene en rolle ved fordeling av hestene mellom brukerne. Hestene og ponniene på Travskolen hos Sørlandets Travpark ble først og fremst fordelt ut ifra alder og høyde, grunnet ponnienes fart. De ble også fordelt ut ifra nivå; noen av ponniene er det mer «futt» i, og de kan dermed passe til de mer erfarne kuskene eller rytterne. Noen hester er også sterkere enn andre, og de passer dermed bedre for de barna som er mer fysisk sterke. Hestene og ponniene ble også fordelt ut ifra hvor «tøffe» brukerne er.

Samtlige gårder og staller ga brukerne en mulighet til å ta en del ansvar i forhold til hestene og stallarbeidet. Et slikt ansvar kunne innebære å for eksempel børste og stelle hestene, legge av og på dekken, slippe dem ut og inn, rengjøre stallen, fôre, feie stallgangen, gjøre klart beite og så videre. Dette ansvaret varierte imidlertid veldig fra bruker til bruker, og i hvilken sammenheng de var på gården eller i stallen. To informanter opplevde at brukerne tok ansvar i varierende grad, mens de resterende informantene utelukkende var positive til brukernes ansvarstaking. Flere informanter poengterte i denne sammenheng at de så viktigheten av at det er nyttige oppgaver som skal gjøres, og at dette er en faktor som spiller inn ved brukernes motivasjon for å gjøre oppgavene. Det var imidlertid få brukere som hadde faste oppgaver, de ble heller bestemt fra gang til gang i samarbeid med brukerne.

På spørsmål i forhold til om informantene trodde at en hest kunne trives med å opptre i slike tilbud som her ble tilbydd, var svarene varierende. De fleste fortalte at de opplever at hestene som de har nå trives. En av informantene forklarte dette ved å si at «*når de [hestene] hører stemmene, kommer de med en gang*», og de la også vekt på at hestene ikke ble overarbeidet og lei, og at de ble brukt i den grad at de satte pris på det når de først ble brukt. En av informantene påpekte imidlertid viktigheten av at man planlegger dagene og gir hestene variasjon i oppgavene. Vedkommende la også vekt på at hestene må få fri slik at de ikke blir lei eller overarbeidet. To andre informanter fortalte om hester som har blitt lei og skal eller har blitt byttet ut. En av dem hevdet at en ponni som blir brukt i en slik kontekst som det er tale om her, må være psykisk sterk og trygg på seg selv. På en annen side trodde en informant at en hest ikke kan trives med de oppgavene som utføres i denne sammenheng, ettersom brukerne noen ganger kan være brå og uforsiktige. Vedkommende fortalte også at en av hestene hadde ørene flatt bak og ikke kom til porten ved innhegningen, og anså dette som et tegn på at den ikke trivdes.

6.4 Hestens rolle i tilbudet

Selv om ikke alle informantene alltid brukte hestene, oppga likevel samtlige at de spilte en rolle på gården og at de hadde gode kvaliteter. En informant uttalte at *«det er noe av det du får med hest som ikke er like lett å få med andre dyr»*. Vedkommende nevnte for eksempel at det å være sammen med hestene kan oppleves som stressreducerende, og at det at hesten står i stallen og tygger høy kan virke beroligende. Samspeillet mellom dyr og menneske ble også beskrevet som positivt av en informant, og i denne sammenheng ble det uttalt at hestene gjør mye med mange av brukerne. Det ble uttalt at hesten har mange kvaliteter som er gode i denne sammenheng. En annen kom med eksempler på nettopp dette; hesten krever respekt og tålmodighet, og noen brukere må virkelig regulere seg når de omgås hestene.

Det var veldig ulikt hvor mye hestene ble brukt på de ulike stedene – noen steder utgjorde de en mer beskjeden rolle i tilbudet, mens andre steder utgjorde de selve fundamentet. Hestene ble for noen av informantene sett på som «kollegaer», og noen som gjorde hverdagen lettere for dem, både de ansatte og brukerne. Hestene ble her brukt for å danne gode relasjoner mellom de ansatte og brukeren. I denne sammenheng ble det påpekt at det er fint at ikke alt handler om brukeren, men at noe av fokuset også kan være på hesten. Informanten så verdien i at man *«får veldig mange gode treffpunkter sammen med hestene»*, samtidig som hesten kan bidra til *«sosial læring, det å oppføre seg som menneske»*. En annen uttrykte at *«[hesten er] den røde tråden som går igjen hele tiden, andre oppgaver varierer med årstidene»*. Det ble også vist til at hestene spiller en stor rolle *«fordi de reagerer på den måten de [brukerne] beveger seg på, de må være rolige rundt hesten»*.

Hos informantene ble det gjort vurderinger i forhold til fordelingen av hestene og ponniene. En informant hevdet at det er viktig at brukerne får de ponniene som de har glede av, og at de passer til den oppgaven de skal gjøre (for eksempel ridetur eller ridning på bane). En annen så verdien i å «parre» et menneske med en hest som en tenker passer til den livssituasjonen som brukeren er i, og det kan variere. Ved fordelingen av hestene ble det tatt hensyn til deres størrelse, hestens personlighet og menneskets utfordringer. En informant presiserte at *«dersom noen er utrygge, trenger de en trygg hest»*. Det ble også påpekt av en annen at fordelingen av hestene avhenger av dagsformen til den enkelte hest.

Det fremkom av datamaterialet at en voksen hest som er trygg på seg selv speiler den som håndterer den. For eksempel dersom barnet er urolig, blir hesten urolig. Når man omgås

hester må oppgaver fullføres, og man må ha fokus på det man holder på med. Man lærer også å ta hensyn, ved at man må være rolige rundt hesten. Hesten krever på denne måten at du viser andre sider av deg enn dem du kanskje er vant til å vise, noe som kan by på utfordringer og at du tenker på nye måter.

Fleksibiliteten man får ved å bruke hester ble beskrevet ved at man kan tilpasse aktiviteter og arbeidsoppgaver til den enkelte bruker. Informantene brukte hestene på ulike måter i tilbudene sine; både til ridning, kjøring, bakkearbeid (som longering, leiing, løse i ridehall og så videre), pussing av utstyr, børsting og kos. I tillegg ble det gjort mye stallarbeid og annet arbeid rundt hestene som en del av tilbudene. Slikt arbeid kunne eksempelvis være å hente og fylle på spon i stallen, gjøre klar mat til hestene, reparere gjerder og så videre. Fellesnevneren for alle disse aktivitetene er at det utgjør en meningsfull jobb, noe som to av informantene uttrykte eksplisitt. Det fremkom at det er en styrke ved å inn på tunet at det er meningsfulle, reelle jobber som blir utført. For mange kan dette ha en stor betydning når det kommer til motivasjon, og det å føle seg nyttig. «*Dyrene ser det alltid, vet du ... Du ser at de er avhengige av deg*». Det ble også hevdet at en blir løsningsorientert av å omgås med og være involvert i aktiviteter knyttet til hest.

Ved spørsmål om informantene opplevde at interaksjonen med hest fungerte ulikt på ulike brukergrupper, påpekte en informant at de eldre ikke var så interessert i hester. Interaksjonen med hest fungerte dermed ikke så bra for dem. Hos andre ble det opplevd at noen grupper hadde fått like mye utbytte av å børste og stelle hestene, som det andre grupper hadde fått av å ri. Dette avhenger imidlertid av bakgrunnen for at brukerne var på gården eller i stallen, og av hva slags behov som skulle dekkes ved å være tilstede. En informant fortalte om en bruker med ADHD som hadde fått særdeles mye ut av å være sammen med hestene, ved at de opplevde at brukerens tanker var mye klarere når hesten var tilstede. Med andre ord «*fokuserer [brukerne] på det de er nødt til å gjøre*». Et par av informantene poengterte at selv om ikke alle er interessert i å fysisk være sammen med hestene så snakker de fleste om dem, og at de er viktige å ha på gården likevel. En av informantene hevdet at interaksjonen ikke fungerer ulikt på ulike brukergrupper, men at det er individuelle forskjeller.

Et par av brukere hos en av informantene hadde erfaring med hester fra før. En hadde ridd som liten og en var oppvokst på gård. Disse to var også de av brukerne på det aktuelle stedet som var interessert i å bruke tid i stallen og sammen med hestene. Hos en annen informant var

det også to av brukerne som hadde erfaring med hester fra før, som var interessert i å involvere seg i aktiviteter med hestene. På en annen side var det en av brukerne på den samme gården som også hadde erfaring med hester, men som likevel ikke var så interessert i dem når vedkommende kom til gården. På samme sted var det også en bruker som ikke hadde noen erfaring med hestene, men som likevel var interessert i dem og gikk rett bort til dem.

Det var også noen brukere andre steder som hadde noe erfaring fra rideskole og lignende, men for de aller fleste var samhandling med hest helt nytt. Det var imidlertid en del som ble erfarne ryttere etterhvert. Hos en av informantene var dette med hest noe som var nytt for alle brukerne i tilbudet.

6.4.1 Mestring og empowerment

Samtlige av informantene hadde opplevd en sammenheng mellom håndtering av hestene og opplevelse av mestring og selvtillit blant brukerne. Flere fortalte eksempler hvor brukere hadde utfordret seg selv og vokst veldig på det. En informant fortalte også om hvordan brukerne utfordret hverandre, og at de hadde gjort noe som de kanskje ikke hadde hatt mot til i utgangspunktet, men som likevel hadde blitt en fin opplevelse. Dette gjaldt for eksempel det å ri; i utgangspunktet var de kanskje redde for dette, men når de prøvde opplevde de at det gikk fint. En annen fortalte at hestene og arbeidet rundt dem kan bidra til mestringsfølelse, ved at for eksempel det å skrape ut av hovene til hesten kan oppleves som mestring for noen. Det ble også fortalt et eksempel hvor brukeren så at en mestringsopplevelse fra stallen også hadde overføringsverdi til andre områder i livet. At brukere som var redde for hester i begynnelsen ble trygge på dem gjorde at brukerne også ble trygge ellers. Når brukerne opplever at de kan mestre noe i samspill med hestene så forplanter det seg til livet for øvrig. En beskrev det slik: *«mestrer du et såpass stort dyr, mestrer du jo mye annet, på en måte»*.

Det ble også lagt vekt på at oppgavene ble tilpasset den enkelte bruker, slik at de klarte å utføre dem, og samtidig slik at de opplevde å kjenne på mestring dersom de klarte å få dem til. Som en informant uttalte: *«[vi] vil ikke gi dem umulige oppgaver, ingen vokser på det»*. Da jeg spurte hvordan dagen legges opp, presiserte en informant viktigheten av å tilpasse dagens oppgaver og aktiviteter til brukernes dagsform, og forklarte det slik: *«først og fremst skal de [brukerne] ha en fin dag, de skal mestre dagen»*.

En annen vektla de ansattes rolle i brukernes mestring – at de må være flinke til å skryte av dem, og på denne måten bidra til å gi dem mestringsfølelse. Barna lærer at det de skal gjøre med og rundt hestene går som regel greit, og informanten fremhevet at de kanskje vokser litt på nettopp det. Samtidig sa en annen at det at de ikke har opplevd noen skremmende opplevelser eller situasjoner med hestene har gitt dem en god avslutning hver gang, og at det nok også kan gi en følelse av mestring. Viktigheten av å «pushe» brukerne når det var nødvendig, og være der som en støtte for dem for å bli trygg på hestene ble også nevnt. En fortalte at *«selv om de [brukerne] var kjemperedde [for hestene], turte de å klappe på slutten»*.

6.4.2 Sosial støtte og nettverk

Samtlige informanter sa at brukerne knyttet seg til hestene i større eller mindre grad. Dette kom til uttrykk ved at noen av brukerne visste hvilke hester de ønsket å stelle og ri, og at noen følte et eierskap til hestene. Samtidig uttrykte en annen informant det som at brukerne noen ganger ønsket en spesiell hest, mens de andre ganger ønsket en annen. Vedkommende hevdet at dette hadde en sammenheng med hvilke hester som var populære i stallen på det aktuelle tidspunkt, og at det kunne variere over tid. En informant opplevde at en bruker særlig knyttet seg til hestene, mens resten fikk et sterkere bånd til noen av de andre dyrene.

To av informantene fortalte om brukere de hadde på gården eller i stallen som ikke hadde så mange venner ellers, spesielt med tanke på skolen. Relasjonene mellom brukerne på gården ble betegnet som veldig viktig. I stallen kreves det at man er rolig, og på denne måten *«trener [brukerne] veldig mye på å regulere seg selv ved å være i stallen»*, og dette kan overføres til ellers i livet. En forklarte det som at i stallen skjønner brukerne at de kan være seg selv.

Informantene trodde imidlertid ikke at det var selve hestene som knyttet brukerne tettere sammen, men heller det at de gjorde noe sammen og samarbeidet. En beskrev det slik: *«gården gir en felles ting som de kan samles om, [og] et miljø der de kan samles om noe felles selv om de er så forskjellige»*. Hos samtlige av informantene arbeidet brukerne mer eller mindre i team og måtte samarbeide om oppgaver, og de var flinke til å hjelpe hverandre og vise hverandre hvordan oppgaver skulle gjøres. Ifølge en av informantene kunne det at brukerne «pusher» hverandre også sees på som et relasjonsbyggende moment. Vedkommende nevnte i denne sammenheng at det er *«det samme miljøet som møter dem hver gang, og der er det muligheter for utvikling»*.

Fra Travskolen ved Sørlandets Travpark kom det frem et godt eksempel der kurselever som skulle kjøre travløp fikk hjelp av andre elever fra kurset. Elevene kom på frivillig grunnlag i helgen for å hjelpe den eleven som skulle kjøre. De bidro blant annet med å børste ponnien, hente bøtter og andre praktiske ting. I motsetning til de andre informantene som ikke nevnte noe om dette, presiserte Travskolen at det er nulltoleranse for mobbing, og at de skal være en inkluderende stall.

En informant fortalte om at hesten fungerte som et bindeledd mellom mennesker på tvers av brukergrupper. Dette ble forklart ved at de hjalp hverandre, uavhengig av bakgrunn og funksjonsevne. En bruker på stallen fungerte kun på denne arenaen (i stallen), og informanten uttalte i denne sammenheng at hesten er et fantastisk redskap i sosial omgang. Informanten hevdet at for flere utgjør stallen et miljø som de er takknemlige for å komme til.

Ut ifra datamaterialet kom det frem at det at brukerne gjorde noe sammen knyttet et tettere bånd mellom dem. Etterhvert snakket de åpent med hverandre, også om vanskelige ting. «*Det å holde på med noe sammen, tror jeg det er utrolig mye verdi i*», ble det uttalt i denne sammenheng.

6.5 Kjønn

Det gikk klart frem av informantenes svar at når det gjaldt ride- og travkurs og rideleirer og lignende, var det et klart flertall av jenter. Når det gjaldt bruk av hestene i Inn på tunet-tilbudene ble interessen for hestene beskrevet som minst like stor når det gjaldt guttene. En informant opplevde ingen forskjell på hesteinteressen når det kom til kjønn, og begrunnet det med at brukerne på forhånd visste at hestene utgjør en sentral del av tilbudet.

Det ble reflektert rundt at guttene/mennene kanskje er fasinert på en annen måte enn jentene; de synes for eksempel at det er spesielt gøy å være med å dra ut tømmer fra skogen ved hjelp av hesten. En hevdet at «*etter jentene har fått barn, blir de mer forsiktige*». Til tross for at det ble pekt på at det innenfor hestesporten er mye fart og spenning som gjør at det ligger til rette for at også gutter/menn kan like sporten, ga en informant uttrykk for at når guttene sier at de holder på med hest så blir det sett på som en jenteting.

6.6 utfordringer ved å bruke hester i velferdstjenester

Det ble nevnt utfordringer knyttet til lengden på kontraktene mellom kjøper og tilbyder – at de kan være ganske korte. En informant påpekte også at det er mange mennesker som har behov for tjenester, men at kommunen ikke alltid klarer å finne løsninger når det gjelder å finne passende tjenester til den enkelte.

En utfordring blant flere var at det er økonomisk kostbart med hester. En av dem poengterte likevel at til tross for dette så får man igjen for å ha hester med i tilbudene. Flere fremhevet også en utfordring knyttet til risikoen og ansvaret ved å ha hester i slike tilbud; det ble beskrevet at det er mer risiko ved bruk av hest i forhold til andre dyr, og at man innehar et stort ansvar når man bruker hest. Allergi ble også nevnt som en utfordring. Det fremkom at vær og vind kan være en utfordring når en holder på med hester, ettersom det fordrer at man er utendørs. Stygt vær kan føre til at brukerne kanskje ikke ønsker å gå ut, og hestene mistrives kanskje i regnvær. Hestenes instinkter ble sett på som utfordrende, men samtidig spennende og lærerike. Det ble også pekt på at det er mer arbeid knyttet til hester i forhold til andre dyr, og dette ble sett på som en utfordring. Hester krever for eksempel mosjon og jevnlig stell av hover.

At hest for mange var noe nytt, førte til at det på samtlige gårder og staller var flere som var redde og skeptiske når det kom til hester. Dette kunne være en utfordring. Det hadde imidlertid utviklet seg i positiv retning hos alle informantene, og brukerne hadde etterhvert sluppet tak i noe av den redselen som satt i dem fra begynnelsen av, og de hadde blitt tryggere. En informant fortalte om at hestene hadde godtatt brukerne.

Det hadde imidlertid oppstått utfordrende situasjoner på tre av gårdene ved at brukere hadde falt av, blitt bitt eller tråkket på, eller havnet i andre farlige situasjoner. De fleste var ikke blitt skadet, men det hadde skjedd beinbrudd og andre skader blant noen få av brukerne. Slike situasjoner ble spesielt utfordrende for dem som allerede var redde for hester før de kom til gården.

6.6.1 Tiltak for å redusere risiko

Samtlige, både informantene fra Inn på tunet-gårdene og informantene fra Sørlandets Travpark, hadde mye fokus rettet mot sikkerhet. Blant tiltakene som var brukt for å redusere risikoen for skader var ridehjelmer, sikkerhetsvest, sikkerhetsstighbøyler, brodder på hestens sko

når det var glatt ute, refleksvest om høsten og vinteren, og ridesko med hæl. At hestene hos en av informantene stort sett ble leid ved ridning var også en form for sikkerhetstiltak. En annen informant fortalte at ved kjøring ble det også brukt ei såkalt slagreim, som er ei reim som brukes for at hesten eller ponnien ikke skal kunne sparke opp i vognsetet.

Det var løpende vurderinger av sikkerhet ved håndtering og ridning av hestene. Været kunne eksempelvis spille inn ved at hestene kunne bli irriterte på grunn av regnvær, det kunne være glatt ute om vinteren og så videre. Også det om hestene hadde hatt fri førte til risikovurderinger, da hestene da kunne bli ekstra spreke. De prøvde hele tiden å forebygge risikoen for at noe farlig og uventet skulle skje. For en informant var risikoen forbundet med hester en barriere som førte til at hestene ikke ble brukt så mye i tilbudet.

En informant presiserte at det ikke hadde oppstått noen skader under interaksjonen med hestene på grunn av for dårlig sikkerhet, men at det likevel hadde oppstått noen utfordrende situasjoner. Vedkommende hevdet at siden det er levende dyr man håndterer så kan man ikke alltid kontrollere hvordan de opptrer. Man kan imidlertid avhjelpe en del av risikoen ved å bruke egnet utstyr.

7. Diskusjon

I dette kapittelet vil funnene bli diskutert med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene, teori og tidligere forskning.

7.1 Innovasjon i sosialt arbeid

Inn på tunet og andre velferdstjenester som inkluderer bruk av hest representerer en relativt ny og alternativ arena for ulike brukergrupper med ulike utfordringer. IPT kan i denne sammenhengen defineres som en «velferdshybrid», ettersom det er tale om private aktører som samarbeider med det offentlige for å finne nye løsninger i situasjoner hvor de allerede eksisterende løsningene oppfattes som utilstrekkelige (Støkken, 2018, s. 85 og 91).

På flere av gårdene/stallene var det tilbud til blant annet barn og unge, jf. tabell 1. Dette var eksempelvis tilbud til skoleelever med spesielle utfordringer som gjorde at de kanskje ikke klarte eller fikk ønsket utbytte av å være på skolen flere timer hver dag. På denne måten kan IPT fungere som en arena hvor elevene får utfolde seg mer praktisk og innenfor litt andre rammer enn dem som eksisterer i det ordinære skoletilbudet. Samtidig som IPT representerer en alternativ arena, så innebærer tilbudet både faglig og sosial læring. De lærer på en annen måte på gården og kan oppleve at de får til noe, i motsetning til hva de kanskje har opplevd på skolen. I denne sammenhengen kan gården fungere som en alternativ opplæringsarena hvor opplæringen i utgangspunktet, ifølge opplæringslova § 2-3 fjerde ledd, skal gis i samsvar med læreplanene (Opplæringslova, 1998).

Hos Sørlandets Travpark var tilbudet hovedsakelig et fritidstilbud, men også her foregikk det læring, både i praktiske og sosiale ferdigheter. Som Koren og Træen (2003) skriver i sin forskning, kan erfaringer som ungdommer gjør seg i stallen lære dem å takle utfordringer og ta ansvar (Koren og Træen, 2003).

Noen av informantene hadde også tilbud til mennesker med psykiske helseutfordringer og rus, og i denne sammenheng var gården eller stallen en arena for tilegning av praktiske ferdigheter, sosial læring og mestring. For noen brukere kunne kanskje denne arenaen fungere som et bedre sted for læring enn for eksempel ordinære kurslokaler.

Generelt kan man si at bruken av gården eller stallen som arena for sosialt arbeid er noe forholdsvis nytt, men som kan fungere for mange mennesker i ulike situasjoner og med ulike utfordringer. Både hvordan man legger opp dagen og de ulike oppgavene som utføres kan tilpasses til den enkelte brukers nivå og behov. Hesten og aktivitetene knyttet til den kan også legge opp til at brukerne inngår i et sosialt fellesskap, noe vi skal se nærmere på i det følgende.

7.2 Hestens rolle i menneskers sosialisering og sosiale støtte

På alle gårdene/stallene var det et samspill mellom mennesker og dyr, og alle brukerne forholdt seg til hester i større eller mindre grad. I tillegg var det ansatte og/eller andre personer som brukerne måtte forholde seg til. Koren og Træen fant i sin studie at stallen kan fungere som en arena for sosialisering og som et fellesskap som de involverte kan føle seg som en del av (Koren & Træen, 2003).

Ifølge Bø og Schiefloe (2007) kan noen mennesker ha vanskeligheter med utviklingen av fasene i en relasjon. Dette kan ha en sammenheng med personlige egenskaper som for eksempel innadvendthet og tilbaketrukkethet. I tillegg kan tilskrevne egenskaper og kontekstuelle faktorer spille inn på en person sin danning av relasjoner, herunder en person sin lokale tilknytning og tilgang på steder hvor en kan møte andre mennesker (Bø & Schiefloe, 2007, s. 86-91). Ifølge Bø og Schiefloe (2007) er den første fasen i relasjonen innledningsfasen (Bø & Schiefloe, 2007, s. 81). Hestene kan på denne måten bidra til at to eller flere mennesker møtes for en innledningsfase. Dette kan være møtet mellom bruker og gårdbruker eller ansatt, eller møtet mellom to eller flere brukere. Ifølge Thorød (2018) kan hesten på denne måten bidra til å styrke brukernes sosiale kapital ved at det kan etableres nettverk hvor brukerne får en opplevelse av at de hører til, samtidig som de kan få en opplevelse av sosial støtte (Thorød, 2018, s. 71).

Det fremkom i samtlige intervjuer at det ikke nødvendigvis er hestene i seg selv som bidrar til brukernes sosialisering og sosiale støtte, men heller det at brukerne gjør noe sammen. Det er med andre ord ikke helt klart hvilke faktorer som anses som fordelaktige ved å bruke hester i velferdstjenester, og at tilbudet i sin helhet nok er viktig. Dette er i overensstemmelse med Hauges synspunkter (Hauge, 2018, s. 128).

På en annen side kan nettopp et felles opphold på gård eller i stall være en fin inngang til at brukerne gjør oppgaver sammen og samarbeider. Gården eller stallen utgjør på denne måten en sosial arena med bruk av dyr som kan være viktig for den enkelte bruker (Hauge, 2018, s. 125). I en stall er det mange oppgaver som må gjøres, og noen av dem kan gjøres alene mens andre krever samarbeid. For eksempel dersom flere brukere ønsker å gi hestene mat så må de bli enige om hvem som skal gjøre dette, ettersom hestene ikke må få mer mat enn de skal ha. Samtidig kan det dreie seg om fysisk tunge oppgaver som på denne måten oppfordrer til samarbeid.

Det kom i denne sammenheng frem i intervjuene at det hadde oppstått situasjoner hvor brukerne hjalp hverandre. Dette kunne være begrunnet i brukerens funksjonsnivå; en bruker hjalp en annen som kanskje ikke hadde forutsetningene for å klare å utføre en oppgave. På denne måten kunne hestene og oppgavene rundt dem fungere som et bindeledd mellom ulike brukere. En annen situasjon var at brukere som hadde erfaring med hester fra tidligere, kunne hjelpe de andre brukerne på gården med de hesterelaterte oppgavene, og på denne måten utnytte sin kompetanse til å komme i kontakt med de andre. At brukerne hjelper hverandre er noe som kan bidra til deres opplevelse av meningsfullhet. Dette kan vi se opp mot det Antonovsky (2012, s. 41) sier om å erfare en opplevelse av sammenheng. Dette kan skje ved at de som hjelper andre og dermed involverer seg i aktivitetene opplever oppgavene som meningsfulle. Samtidig kan den som hjelper bidra til at de som får hjelp opplever håndterbarhet. Den eller de som hjelper kan bidra til å styrke deres ressurser som de behøver i møte med den ytre stimuli (Antonovsky, 2012, s. 40).

Oppgavene i stallen legger på denne måten opp til samarbeid om enkeltoppgaver, men også samarbeid i form av å bli enige om hvem som skal gjøre hva, og fordele oppgavene slik at alt blir gjort. Det er mye læring i det å jobbe i team og samarbeide om oppgaver. Hestene og oppgavene rundt dem utgjør med andre ord en felles arena for brukerne, hvor de kan få oppleve å være en del av et fellesskap. Dette kan videre føre til at brukere opplever mestring, noe jeg skal se på i neste del.

7.3 Mestring og empowerment hos brukerne

Noen situasjoner i det sosiale arbeidet legger opp til et maktforhold mellom sosialarbeider og bruker, ved at det er sosialarbeider som «vet best» (Järvinen, Elm Larsen, Mortensen &

Magtudredningen, 2002). I en slik kontekst som man befinner seg i her, kan man se på hesten som et hjelpemiddel for å etablere en motmakt i det sosiale arbeidet, ved at man legger til rette for oppgaver i stallen som har et nivå tilpasset den enkelte. På denne måten øker man sjansene for at oppgavene gjennomføres og at brukere opplever mestring.

Noen av informantene hadde brukere som tok ansvar for oppgaver i varierende grad. Kanskje kan ansvar for arbeidsoppgaver for noen brukere oppleves som belastende og overveldende. På en annen side kan det at informantene har ansvar for oppgaver eller iallfall har mulighet til å ta ansvar for arbeidsoppgaver, gjøre at brukerne deltar aktivt gjennom dagen. På denne måten oppstår det muligheter for at brukerne kan kjenne på opplevelse av mestring dersom de gjennomfører oppgaver og føler at de får dem til.

Koren og Træen (2003) viste i sin tidligere forskning at det at hestejentene opplever stor grad av mestring kan begrunnes med det store ansvaret som følger med å drive med hest (Koren og Træen, 2003). Hesten krever både stell, mat, mosjon og omsorg, og dette er oppgaver som man ikke bare kan utsette eller la være å gjøre. I tillegg er hesten et vanedyr; den krever for eksempel å bli tatt inn og ut og føret til noenlunde samme tid hver dag. Informantene fremhevet at det at man håndterer og har kontroll på et så stort dyr kan oppleves som mestring for mange.

Som nevnt av flere informanter var hest for de fleste av brukerne noe nytt. Dette kan kanskje bidra til å senke terskelen for mestringsopplevelser, ved at de mestrer noe som de ikke er vant til å gjøre, eller ikke har gjort før. At nivået på brukerne ifølge informantene varierte fra å ikke ha hatt noen form for kontakt med hester før til å ha noe erfaring med hester, gjør at hva som oppleves som mestring er individuelt. For noen kan eksempelvis det å børste en hest være en mestringsopplevelse, mens for andre som har gjort slikt før, kan for eksempel det å ri en tur i skogen oppleves som mestring.

Ifølge Antonovsky er et sentralt moment ved det salutogene perspektivet opplevelse av sammenheng, herunder de tre komponentene begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet (Antonovsky, 2012, s. 38-39). Det er disse komponentene som vil bli drøftet i det følgende.

Sett opp mot hva Antonovsky legger i begrepet *begripelighet* (Antonovsky, 2012), kan oppgavene og aktivitetene på gården og i stallen anses for å være begripelige ved at

oppgavene som gis er forståelige og i samsvar med brukers nivå og kompetanse. Oppgavene og aktivitetene kan også anses som forutsigbare, ettersom mange av oppgavene må gjøres hver dag og til noenlunde faste tidspunkter. Hestene må eksempelvis slippes ut hver morgen og inn hver kveld, store deler av året. Det er også mye av stallarbeidet som er rutinepreget, som for eksempel føring – slike oppgaver bør for brukerne ikke oppleves som tilfeldige og uventede (Antonovsky, 2012, s. 39-40).

Den neste komponenten Antonovsky (2012) opererer med, er *håndterbarhet*. Aktivitetene som brukerne er involvert i kan bidra til å frembringe brukerens ressurser, ved at oppgavene er håndterbare og at de opplever at de mestrer dem. Dette kan kanskje gjøre brukeren bedre rustet til å håndtere stimuli som vedkommende møter i livet generelt. At man fokuserer på brukernes ressurser og forsøker å gi oppgaver tilpasset den enkelte, kan også medvirke til motivasjon hos brukeren. At man på denne måten tar utgangspunkt i brukerens egne ressurser og forsøker å bygge videre på disse, så tar man tak i utfordringene «ved roten», og man kan kanskje på denne måten oppnå varige endringer hos bruker ved at vedkommende generelt blir mer sikker på seg selv (Antonovsky, 2012, s. 40).

Ifølge Antonovsky (2012) er *meningsfullhet* også en del av kjernen i opplevelse av sammenheng. Det er gode grunner som taler for at oppgavene også kan oppleves som meningsfulle ved at brukeren ser nytten av arbeidet. Det er tross alt nødvendige oppgaver som hesten er avhengig av at blir gjort av mennesker. At en føler seg betydningsfull ved å inngå i en slik kontekst hvor en er i interaksjon med dyr og gjør oppgaver knyttet til dyrehold kan på denne måten bidra til en persons recoveryprosess. At aktivitetene blir opplevd som meningsfulle kan også bidra til å styrke en brukers motivasjon. Noen kan kanskje også oppleve at de involverer seg følelsesmessig i aktivitetene knyttet til hestene, ved at de har blitt glad i dyrene. Dette kan også sees på som et motivasjonsmoment som kan bidra til at en kanskje ikke gir opp så lett dersom en står overfor noen utfordringer knyttet til disse aktivitetene. Dersom dette er tilfelle, vil det kunne lære brukeren noe om å takle utfordringer i livet forøvrig (Antonovsky, 2012, s. 41).

Det var en av informantene som spesifikt snakket om hvordan deres egen rolle kunne bidra til at brukerne fikk en følelse av mestring. Vedkommende hadde et bevisst forhold til at det var viktig å gi skryt for at brukerne skulle føle at de mestret. Ifølge Topor et al. (2018) kan dette og andre små utsagn som for de profesjonelle/ansatte ikke bevisst spiller noen rolle ha stor

betydning for brukerne. Selv om det å se den enkelte, vise vedkommende respekt, møte brukeren med empati og ha øyekontakt med vedkommende når en snakker, er definert som «små ting», kan det ha stor betydning for den som mottar dem (Topor et al., 2018). Dette var som nevnt noe som var et nærmest fraværende tema i intervjuene. Kanskje hadde dette vært annerledes dersom jeg hadde intervjuet brukerne i stedet for de ansatte. Tilbyderne ser kanskje på slike utsagn og gester som en selvfølge, mens de for brukerne kan bety mye.

De fleste informantene hadde lagt opp til felles måltider som en del av tilbudene sine, noe som gjorde at de gjerne ble samlet rundt et felles bord. Dette kan legge forholdene til rette for at det oppstår «normale» samtaler mellom de ansatte og brukerne, og brukerne imellom. En informant verdsatte også det fine med å kunne bruke hestene i tilbudet, slik at ikke alt kun handlet om brukeren eller hans eller hennes utfordringer. Dette kan ses opp mot det Topor et al. (2018) skriver, og kan være en god opplevelse for brukeren ved at vedkommende blir sett på som et menneske og ikke kun som den utfordringen han eller hun har (Topor et al., 2018). Sett i forhold til det Eide et al. (2011, s. 89) skriver om måter å se verden og andre mennesker på, kan hesten på denne måten bidra til at brukeren inngår som en del av et jeg og du-forhold til den ansatte eller andre brukere. I dette inngår at vedkommende blir møtt med respekt og ikke som en person med en «merkelapp» i form av for eksempel en diagnose.

7.4 Hester og kjønn

Det er en generell oppfatning at interessen for hester er mest utbredt blant jenter, og ifølge Koren og Træen er hesten som hobby blitt veldig jentedominert (Koren & Træen, 2003). Dette samsvarer til dels med empirien, hvor det i ride- og travskolevirksomheten blant informantene var desidert flest jenter. I Inn på tunet-tilbudene var situasjonen imidlertid litt annerledes, ved at begge kjønn viste interesse for og involverte seg i hestene og arbeidet rundt dem.

Det kan imidlertid ut ifra materialet tyde på at det var en forskjell mellom kjønnene hva gjaldt hesteinteresse, selv om begge kjønn viste interesse for hestene. Mens jentene nok var mest opptatt av omsorgsbiten rundt hestene, jf. også Koren og Træen (2003), var nok guttene fasinert på en annen måte. Dette kom til uttrykk ved at guttene eksempelvis likte å være med på å dra tømmer ut av skogen ved hjelp av hesten. Det er ulike aktiviteter knyttet til hestene, og noen av dem er mer tøffe og actionfylte enn andre.

I toppen i trav- og ridesporten er det flest menn, noe som kan ha en sammenheng med at de kanskje er litt tøffere enn jentene. Mens jentene ofte er mest opptatt av å stelle hestene og ri, kan guttene synes at det er gøy å for eksempel fikse gjerder og rydde beiter for trær og så videre. På denne måten støtter funnene mine Koren og Træens funn, i forhold til at det kan være en forskjell i jenter og gutters hesteinteresse på bakgrunn av perspektivet på aktivitetene. Dermed er det fint at det finnes flere ulike måter å bruke hesten, og at disse kan tilpasses til den enkelte og dens preferanser.

7.5 Ulike måter å bruke hesten

Ifølge Hauge (Hauge, 2018) avhenger metoden for bruk av hesten av hva man ønsker å oppnå. Hesten kan brukes på flere ulike måter, for eksempel ved ridning, kjøring, bakkearbeid, stell, fôring og stallarbeid. Særlig fôring og stallarbeid er aktiviteter som handler om å ta ansvar (Burgon i Hauge 2018, s. 129). Hos samtlige av informantene på Inn på tunet-gårdene fikk brukerne ansvar eller muligheter til å ta ansvar. At brukerne får ta ansvar for oppgaver gjør at de deltar aktivt, noe som kan bidra til at de blir oppmerksomme på egne ressurser samtidig som de lærer noe nytt (Hauge, 2018, s. 127). Dette kan igjen bidra til mestringsopplevelser hos brukeren, og bidra til en følelse av at vedkommende føler seg nyttig. Dette kan knyttes opp mot det Antonovsky (2012, s. 41) sier om meningsfullhet og motivasjon som viktige komponenter i en persons opplevelse av sammenheng.

At metoden og oppgavene kan tilpasses den enkelte er noe av det som utgjør styrken ved Inn på tunet og andre lignende tjenester hvor det gjøres bruk av hest. Tilbudene kan på denne måten legges til rette for at hver enkelt får oppgaver som vedkommende med stor sannsynlighet klarer å mestre, og som på denne måten fører til gode opplevelser for brukeren.

Valg av hester til tjenestene, og fordeling av hester er også en måte å tilpasse tilbudet på. Foretrukket rase og personlighet hos hestene avhenger av hvordan man ønsker å bruke dem. Informantene innenfor både Inn på tunet og Sørlandets Travpark foretrakk gjerne rolige og små, hardføre hesteraser. Grunnen til dette er at begge typer arenaer hadde et fokus på trygghet og mestringsopplevelser, som er noe de får gjennom trygge og stødige hester og ponnier (Hauge, 2018, s. 129-130).

På en annen side var det flere av informantene som også hadde større hesteraser og individer som har mer energi og opptrer mer reaktivt. Det kan være fordeler ved å ha flere typer hester, slik at man kan tilpasse hesteindividet til den situasjonen som brukeren er i her og nå.

Brukerne kan også utvikle seg og eksempelvis forbedre sine rideferdigheter i løpet av tiden de er på gården eller i stallen, og da kan det kanskje være nyttig å gi dem utfordringer ved å gi dem en mer krevende hest eller ponni etterhvert som de blir tryggere og flinkere.

Hauge (2018) peker også på at det er noen atferdstrekk og egenskaper man kan og bør vurdere når man skal avgjøre hvilken hest som skal brukes i en intervensjon med et bestemt menneske (Hauge, 2018, s. 129-130). Dersom en bruker er svært frempå og tøff, kan det passe godt med en litt tøffere hest. På den annen side kan en mer forsiktig og føyelig hest passe bedre til en tilbaketrukket og usikker bruker. Etterhvert som en bruker blir mer vant til hester og på denne måten kan være klar for nye utfordringer kan man ta i bruk en annen hest i intervensjonen.

Hauge et al. (2013) peker likevel på at det kan føre til en sterkere tilknytning mellom hest og menneske, og at man har bedre forutsetninger for å oppnå de ønskede utfall av intervensjonen dersom man lar brukerne ha samme hest hver gang (Hauge et al., 2013, s. 13). I en slik intervensjon er det imidlertid viktig at også hesten trives i relasjonen som den inngår i.

7.6 Dyrevelferd

Det kan kanskje rettes noen etiske betenkeligheter mot det å bruke dyr i menneskers hensikt. At samtlige av informantene anså hestens gemytt som viktig i sammenheng med deres tilbud, tyder på at de i tillegg til å tenke på sikkerheten, også tenkte på at hestene skal trives. I tillegg viste noen av informantene at de tar hensyn til hestene i forhold til pauser og så videre.

Som nevnt fortalte en av informantene at en eller flere av ponniene la ørene flatt bak og ikke kom til porten ved innhegningen. Dette kroppsspråket tyder på at ponniene er sinte eller irriterte og ønsker å være i fred. Tre av informantene sa også at de hadde byttet ut eller skulle bytte ut hester og ponnier som ikke passet inn i tilbudet eller som var lei. Ifølge Thodberg & Lidfors (2018, s. 46) kan et dyr som ikke får behovene sine ivaretatt komme med reaksjoner. Slike reaksjoner kan utgjøre en risiko for mennesker ved at en hest eksempelvis kan kaste av og skade en rytter dersom den føler seg overarbeidet og dermed blir lei av aktiviteten. De påpeker i denne sammenheng at et dyr som er stresset og viser reaksjoner fysisk eller

gjennom atferd ikke vil kunne fungere i intervensjonen slik den var tenkt (Thodberg & Lidfors, 2018, s. 46). På denne måten søkte informantene å unngå uønskede reaksjoner fra hestene, ved å ta hensyn til den enkelte hest eller ponni sitt behov. I en situasjon hvor en hest kommer med uønskede reaksjoner vil det kunne by på utfordringer å bruke hesten som «sosialarbeider».

7.7 Hesten som «sosialarbeider»

En av informantene uttrykte viktigheten av hesten som kollega. Hvilken betydning kan det da ha når det oppstår en slik trekantrelasjon mellom bruker, hest og sosialarbeider?

Sven Forsling skriver i sin tekst «Terapeuten och Hästen – i tvångsvård» om hesten som medterapeut. Han skriver også om de generelle fordelene ved å bruke medterapeut, som blant annet kan være at situasjonen blir mer likeverdig, sett fra brukerens side. Det kreves imidlertid at terapeuten og hesten er trygge på hverandre (Forsling, u.å.). Selv om Forsling i denne teksten bruker begrepet «medterapeut», anser jeg den for å ha overføringsverdi til denne konteksten hva gjelder sosialarbeider.

Innenfor sosialt arbeid har det interaksjonistiske perspektivet fått mye oppmerksomhet. Dette perspektivet er individfokusert, og vektlegger interaksjonen mellom den enkelte bruker og tjenesteyteren. I det sosiale arbeidet er det en utbredt modell at sosialarbeideren inntar en rolle som ekspert, mens brukeren må ta imot de tjenester vedkommende får tilbud om (Hutchinson og Oltedal i Askheim 2012, s. 48-53). Hesten som sosialarbeider kan kanskje modifisere det interaksjonistiske perspektivet ved at den har en rolle som innebærer en taus tilstedeværelse. Sosialarbeideren kan bruke denne tilstedeværelsen og oppgavene rundt hesten som felles aktiviteter, hvor det ikke stilles krav til verbal utveksling. Det kreves derimot tillit, og dersom bruker og hest skaper tillit til hverandre kan dette smitte over på relasjonen mellom bruker og sosialarbeider (Forsling, u.å.). Makten som oppstår i det sosiale arbeidet mellom bruker og sosialarbeider kommer heller kanskje ikke like mye til uttrykk i en slik trekantrelasjon mellom bruker, hest og sosialarbeider, som den gjør i et forhold mellom kun bruker og sosialarbeider.

Den ene informanten fremhevet hestens egenskaper ved at den «speiler» mennesket som håndterer den. Dette stemmer overens med det Hauge (2018) skriver om at en slik «speiling»

av brukerens følelser kan gi en opplevelse av aksept gjennom kroppsspråk (Hauge, 2018, s. 126). Dette kan også bidra til at brukeren blir mer bevisst på sine egne følelser og atferd ved at hesten responderer på disse. Noen brukere kan ved denne type interaksjon med hest kun ved hjelp av kroppsspråk og helt uten ord, få andre opplevelser enn de hadde fått med en verbal interaksjon med en menneskelig sosialarbeider. På denne måten kan sosialarbeideren og hesten utfylle hverandre i arbeidet.

Den informanten som så på hestene som kollegaer var selv hestevant og trygg på hestene, noe som er en forutsetning for at den skal kunne fungere godt som medarbeider. En annen informant uttrykte imidlertid sin skepsis rundt å bruke hestene noe særlig i tilbudet. Denne skepsisen grunnet i vedkommendes usikkerhet når det kom til hester. Å bruke hester som medarbeidere kan altså være fordelaktig dersom sosialarbeider og hest opptrer som et team og er trygge på hverandre. På en annen side kan en slik trekantrelasjon mellom bruker, hest og sosialarbeider være noe som virker mot sin hensikt dersom hest og sosialarbeider ikke fungerer godt sammen. At sosialarbeideren og hesten er trygge på hverandre vil nok være tilfelle på de gårdene og stallene hvor sosialarbeiderne er godt kjent med hestene og har et godt forhold til dem. Ifølge Hauge kan det at brukeren er i kontakt med hesten i seg selv også føre til en opplevelse av sosial støtte (Hauge, 2018, s. 127).

Det er også noen utfordringer knyttet til det å bruke hesten som sosialarbeider, og selv om behovet for Inn på tunet-tjenester ble opplevd som stort blant dem som tilbyr disse tilbudene, så flere at det kan være barrierer ved å få det til. Blant disse var risikoen ved å bruke hester i interaksjon med mennesker. Hester er store og tunge dyr, og kan forårsake stor skade dersom det oppstår en ukontrollert situasjon.

På en annen side er det tale om levende dyr, som kan innebære en risiko ved at man ikke alltid kan vite hvordan de vil reagere. At hester er levende dyr er imidlertid også noe av det som gjør det spennende med dem, og som gjør at de har behov som kan tilfredsstilles av mennesker. Risikoen man tar ved å bruke hester i velferdstjenester avhjelpes imidlertid ved bruken av sikkerhetsutstyr, og ved at man har hester og ponnier med passende gemytt og personlighet.

Samtlige av informantene fra Inn på tunet sa at de hadde eller hadde hatt brukere som var redde for hester. Menneskers redsel og frykt for hester kan for mange kanskje reduseres ved at

man gir vedkommende en ponni eller en liten hest i stedet for en stor hest. I tillegg kan det hjelpe om mennesker som er redde for hester, iallfall de første gangene, får erfaring med en som er rolig, i stedet for en som er veldig ivrig i temperament. Dersom mennesker som i utgangspunktet er redde for hester, får en god opplevelse sammen med dem og opplever mestring, kan interaksjonen med hest kanskje få en enda større betydning enn for dem som har litt erfaring med hester fra før. Dersom man klarer å overvinne en frykt samtidig som man får en god opplevelse, kan mestringsfølelsen oppleves som enda større.

Alt arbeidet som hestene fører med seg ble også nevnt av informantene som en problematisk side ved bruk av hester i slike tilbud. På en annen side kan det være nettopp denne delen av hesteholdet som gjør at hesten kan være en god dyreart i denne sammenheng. At hesteholdet fører med seg mye ansvar og mange arbeidsoppgaver, har den styrken at det er mange nyttige oppgaver som skal gjøres og som kan være nyttige å delegere til brukerne. Ettersom hestene er levende dyr krever de at gitte oppgaver blir gjort til gitt tid, som eksempelvis føring. Dette er oppgaver som handler om å ta ansvar for hesten og som kan gi vel så gode resultater som ridning, jf. også Burgon (i Hauge 2018, s. 129). Det er med andre ord tale om meningsfulle og reelle oppgaver, og gjennomføring av disse kan føre til en følelse hos brukerne av at de er til nytte.

Flere påpekte som en utfordring at det er økonomisk kostbart å ha hester. Det er dyrt, og det kan dermed være krevende med hestehold. En hest koster masse i seg selv, i tillegg til at den skal ha mat, utstyr, oppfølging av veterinær og hovslager med mer. På en annen side må informantene ha opplevd at fordelene ved hester er større enn de økonomiske ulempene, ettersom de har videreført hesteholdet.

Lengden på kontraktene når det gjelder disse tjenestene varierer mye. I handlingsplanen for Inn på tunet i Agder er det uttrykt at en utfordring for Inn på tunet-tilbyderne er at det ofte er korte kontraktperioder for tilbyder (Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, 2017-2020, s. 6). Dette er et problem for dem som driver slike tilbud som det her er tale om, enten i form av Inn på tunet-tilbud, men også andre typer velferdstilbud som inkluderer bruk av hest. Korte kontrakter er en ulempe for gårdbrukerne eller stalleierne, ved at det er usikkerhet rundt tilbudets omfang og aktualitet, samtidig som inntekten, iallfall til en viss grad, avhenger av dette. På en annen side må det være et behov for tilbud, og kjøperne må ha aktuelle kandidater

på tidspunktet. Dette kan gjøre at det er vanskelig å få til lange kontrakter i praksis, ettersom kjøper ikke kan bruke ressurser på et tilbud dersom det ikke er noen som drar nytte av det.

Selv om det er noen utfordringer ved å bruke hester i velferdstjenester er det også flere fordeler ved å bruke hesten som «sosialarbeider». At hesten bidrar til at interaksjonen mellom bruker, hest og sosialarbeider blir mer likeverdig, at det ikke nødvendigvis stilles krav til verbal utveksling er noe som en oppnår ved bruk av hest, og som ikke er like lett å få til i en ordinær situasjon med en bruker og en sosialarbeider. I tillegg kan hesten via sitt kroppsspråk gi en opplevelse av aksept, den kan gi en opplevelse av sosial støtte og den kan bidra til mestringsopplevelser. Dette er egenskaper som den har til felles med en menneskelig sosialarbeider. I tillegg kan hesten og arbeidet rundt den invitere til å utfordre brukerne sosialt. Utfordringene som at det er økonomisk kostbart og at kontraktene ofte kan være ganske korte, er en avveining tilbyderne må ta mot fordelene de opplever ved å bruke hester i tilbudene sine.

8. Avslutning

Jeg startet oppgaven med utgangspunkt i følgende problemstilling:

”Hva slags betydning kan hesteassisterte intervensjoner ha i velferdstjenester?”

Videre utarbeidet jeg noen forskningsspørsmål. Ett av dem var på hvilken måte aktiviteter med hest kan bidra til å skape nettverk og sosial støtte for brukerne. Det er imidlertid ikke sterke holdepunkter for at arbeid med og rundt hester fører til relasjoner mellom brukerne, men heller det at de hjelper hverandre og samarbeider om oppgaver. Stallen som arena kan være et fint sted for nettopp dette, ved at aktivitetene og oppgavene i stallen legger opp til samarbeid og at man kan lære av hverandre. Dette er på bakgrunn av mine data noe som knytter brukerne tettere sammen og bidrar til sosial læring.

Et neste forskningsspørsmål som jeg utarbeidet i den innledende fasen i arbeidet, var på hvilken måte aktiviteter med hest kan bidra til mestringsfølelse og empowerment hos brukerne. Med utgangspunkt i teoriene som jeg har benyttet og dataene som jeg har samlet inn, kan jeg konkludere med at håndtering av hester og oppgaver knyttet til dem kan føre til mestring og empowerment hos brukerne. Særlig det at en kan tilpasse det mangfold av aktiviteter som eksisterer i hesteassisterte intervensjoner til den enkelte bruker, gjør at man kan legge forholdene til rette for at aktivitetene gjennomføres. På denne måten kan aktiviteter med hest bidra til å frembringe ressurser og mestringsfølelse hos den enkelte, og dette kan ha overføringsverdi til andre områder i livet.

Et siste forskningsspørsmål var i hvilken grad de hesteansvarlige opplever noen forskjell mellom kjønnene hos brukerne når gjelder bruken av, og interessen for hestene. Dette valgte jeg å se på ettersom det er en utbredt holdning at hest som hobby er en «jentegreie», og at det er flest jenter på ridesentre og lignende. Jeg ville se hvordan dette stilte seg i en slik kontekst som det her er tale om; i Inn på tunet-tjenester og tilbud man finner i Sørlandets travpark. Det ble i denne sammenheng funnet at det i Sørlandets Travpark er en klar overvekt av jenter, mens det i IPT-tilbudene stiller seg ganske likt når det gjelder kjønnsfordelingen. Fordelingen av kjønn mellom brukerne på de ulike stedene varierte, men ut ifra empirien kan man trekke den slutning at guttene/mennene er minst like interessert i hestene som det jentene/kvinnene er, av dem som får et velferdstilbud som involverer hesteassisterte intervensjoner.

Konklusjonen på oppgaven er at velferdstjenester som inkluderer hesteassisterte intervensjoner kan bidra til økt mestringfølelse og empowerment hos brukerne ved at de får ta ansvar og oppleve at de mestrer. Ved å gjøre dette utvikler de seg selv og blir bedre rustet til å møte utfordringer. Aktivitetene og oppgavene rundt hestene og i stallen legger også opp til å styrke den sosiale kompetansen hos brukerne. Ved å delta i en slik kontekst hvor man er i interaksjon med hest ligger forholdene også til rette for at man inngår i en sosial omgang med både gårdbrukere/daglige ledere og andre mennesker som deltar i tilbudet. I velferdstjenester som involverer bruk av hest blir dette dyret heller ikke sett på som en «jenteting»; den hesteassisterte aktiviteten åpner tvert imot opp for å være velegnet og spennende for begge kjønn. Hesteassisterte intervensjoner kan på denne måten ha betydning på flere måter i velferdstjenester. Det kan imidlertid være vanskelig å peke på en eller flere bestemte momenter som gjør at det kan være fordelaktig å ta i bruk hesteassisterte intervensjoner i velferdstjenester. Det er nok tilbudet i sin helhet som kan anses for å være nyttig i flere sammenhenger.

I det sosiale arbeidet er det behov for nye og innovative løsninger, slik at man har tilbud som passer for alle brukere til enhver tid. Velferdstjenester som innebærer bruk av hest og arbeid rundt disse kan i mange tilfeller fungere som en god arena. Det trengs imidlertid mer forskning innenfor dette feltet. På et slikt «nytenkende» felt som dette, er forskningen viktig for å generere ny kunnskap om hvordan det fungerer å bruke dyr i velferdstjenester, og om et tilbud hvor man gjør bruk av dyr på gård faktisk virker slik som det var tenkt. Bente Berget har skrevet en rapport (Berget, 2013) om status og behov for forskning og kompetanse innenfor Inn på tunet, og peker på at ny forskning er viktig i et såpass nytt forskningsfelt. I denne rapporten ble det eksempelvis pekt på at det behøves forskning knyttet til kartlegging av holdninger og motivasjon for IPT-tilbud blant tilbydere. Dette er noe jeg har sett på i denne oppgaven, og da spesielt tilbyderes holdninger når det gjelder bruk av hest i IPT-tilbud og andre lignende tjenester.

Jeg håper at denne masteravhandlingen kan være nyttig lesing, og jeg håper at andre studenter også velger å rette sitt fokus mot dette spennende feltet i form av lignende studier av ulikt omfang. Jeg håper også at studenter innenfor ulike studieretninger er villige til å ta tak i problemstillinger av denne art, da det er interessant å se denne tematikken i lys av ulike perspektiver. Å ta i bruk hester i ulike kontekster hvor man tilbyr tjenester til mennesker i

ulike situasjoner og med ulike utfordringer vil nok kunne være tjenlig i forskjellige sammenhenger. Hesten har egenskaper som også en sosialarbeider skal ha, og det er dermed holdepunkter for at hesten kan fungere som en sosialarbeider i det sosiale arbeidet. Som den australske poeten Pam Brown en gang sa:

”A horse is the projection of people’s dreams about themselves: strong, powerful, beautiful”.

9. Litteraturliste

Aktør (2018). I *store norske leksikon*. Hentet 26.05.2018 fra <https://snl.no/aktør>

Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium : den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Antonovsky, A. (1979). *Health, stress, and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.

Arkow, P. (2015). Animal Therapy on the Community Level: The Impact of Pets on Social Capital. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 43-51). London: Academic Press Elsevier.

Arnesen, S. M. K. & Støkken, A. M. (2015). «Samarbeid om dyreassisterte aktiviteter i en Inn på tunet-kontekst for utsatt ungdom» - Oppsummering av arbeidet i et forprosjekt. Kristiansand: Universitetet i Agder.

Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid : floskel, styringsverktøy, eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal akademisk.

Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4*. (Q-0982). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester LOV-1992-07-17-100*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Berge, I. B. & Flatekval, S. J. (2011). *Miljøfaktorers betydning for ungdoms opplevelse på gård. En kvalitativ undersøkelse med ungdom i interaksjon med hest*. (Mastergradsavhandling). Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås.

Berget, B. (2013). *Forskning og kompetanse for Inn på tunet. Status og behov*. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Berget, B., Krøger, E. & Thorød, A. B. (2018). Innledning. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 15-20). Oslo: Universitetsforlaget.

Bjørger, D. & Johansen, K. J. (2007). *Bruker spør bruker : evaluering av Inn på tunet : Brukerevaluering av tilbud til mennesker med psykiske vansker i tre kommuner i Sør-Trøndelag*. (1/2007). Trondheim: Mental helse i Sør-Trøndelag.

Burgon, H. L. (2011). "Queen of the world": experiences of "at-risk" young people participating in equine-assisted learning/therapy. *Journal of Social Work Practice*, 25 (2), s. 165-183.

Bø, I. & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital : Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dyrevelferdsloven. (2009). *Lov om dyrevelferd LOV-2009-06-19-97*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=dyrevelferdslov>

Eide, S. B., Grelland, H. H., Kristiansen, A., Sævareid, H. I. & Aasland, D. G. (2011). *Fordi vi er mennesker : en bok om samarbeidets etikk* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Fellesorganisasjonen. (2015). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra https://www.fo.no/getfile.php/1320310/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf

Fine, A. H. (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (4th ed.). London: Academic Press Elsevier.

Fine, A. H. & Beck, A. M. (2015). Understanding Our Kinship with Animals: Input for Health Care Professionals Interested in the Human-Animal Bond. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 3-10). London: Academic Press Elsevier.

Fodnes, M. & Steigen, A. M. (2009). *Ungdoms opplevelse av aktivitet med hest. En kartleggingsundersøkelse blant ungdom mellom 13 og 18 år*. (Mastergradsavhandling). Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås.

Forskrift om hestevelferd. (2005). *Forskrift om velferd for hest FOR-2005-06-02-505*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-06-02-505?q=forskrift%20om%20velferd%20for%20hest>

Forsling, S. (2003). *The girl and the horse: Images from a reform school*. Gauteng, South Africa: BookArt Productions.

Forsling, S. (u.å.). *Terapeuten och Hästen - i tvångsvård*.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. (2017-2020). *Inn på tunet handlingsplan 2017-2020*. Agder: Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder.

Fylkesmannen i Rogaland. (2017-2018). *Handlingsplan for Inn på tunet i Rogaland 2017-2018*. Rogaland: Fylkesmannen i Rogaland.

Fylkesmannen i Telemark. (2015-2017). *Inn på tunet handlingsplan 2015-2017*. Telemark: Fylkesmannen i Telemark.

Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk : teori og praksis* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Grandin, T., Fine, A. H., O'Haire, M. E., Carlisle, G. & Bowers, C. M. (2015). The Roles of Animals for Individuals with Autism Spectrum Disorder. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 225-236). London: Academic Press Elsevier.

Gubrium, J., & Holstein, J. (1997). *The new language of qualitative method*. New York: Oxford University Press.

Hart, L. A. & Yamamoto, M. (2015). Recruiting Psychosocial Health Effects of Animals for Families and Communities: Transition to Practice. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 53-72). London: Academic Press Elsevier.

Hatlevoll, M. (2014). Hvor farlig er det å ri? Hentet fra <http://www.hest.no/article.html?news.nid=12360#.WdyijkxxTjA>

Hatlevoll, M. (2015). - Du rir som en jente! Hentet fra <https://www.hest.no/kommentator.html?id=33>

Hauge, H. (2010-2011). *Hestens påvirkning på menneskers psykiske helse og utvikling : Litteraturredigert for hest og helse 2010-2011 - en samling utvalgt forskningslitteratur*. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Hauge, H., Kvalem, I. L., Berget, B., Enders-Slegers, M.-J. & Braastad, B. O. (2013). Equine-assisted activities and the impact on perceived social support, self-esteem and self-efficacy among adolescents - an intervention study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(1), 1-21. doi:10.1080/02673843.2013.779587

Hauge, H. L. (2018). Samarbeid med hesten i helsefremmende arbeid. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 122-131). Oslo: Universitetsforlaget.

Helsedirektoratet. (2017). *Brukermedvirkning*. Hentet 15.03.2018 fra <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/psykisk-helse-og-rus/brukermedvirkning>

Helsedirektoratet. (u.å.). *Bedringsprosesser (recovery)*. Hentet 08.05.2018 fra <http://www.helsebiblioteket.no/retningslinjer/psykoselidelser/generelle-prinsipper/bedringsprosesser-recovery>

Helse- og omsorgsdepartementet. (2012-2013). *Morgendagens omsorg*. (29). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-29-20122013/id723252/>

Helse- og omsorgsdepartementet. (2014-2015). *Folkehelsemeldingen : Mestring og muligheter*. (19). Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/sec2?q=folkehelsemeldingen#match_0

Hernes, T. (1988). Sosialt nettverk, sosial støtte og psykisk helse. I O. S. Dalgard & T. Sørensen (Red.), *Sosialt nettverk og psykisk helse* (s. 19-39). Otta: TANO A.S.

Herzog, H. (2015). The Research Challenge: Threats to the Validity of Animal-Assisted Therapy Studies and Suggestions for Improvement. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 402-407). London: Academic Press Elsevier.

Hutchinson, G., & Oltedal, S. (2003). *Modeller i sosialt arbeid* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Järvinen, M., Elm Larsen, J., Mortensen, N. & Magtudredningen. (2002). *Det Magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Kismul, L. & Kogstad, R. (2018). Inn på tunet - innhold, brukergrupper og kvalitetssikring. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 95-109). Oslo: Universitetsforlaget.

Kommunal- og regionaldepartementet. (2013). *Nye vegar til framtidens velferd : Regjeringa sin strategi for innovasjon i kommunesektoren* [Strategi].

Kommunal- og regionaldepartementet & Landbruks- og matdepartementet. (2013-2017). *Handlingsplan 2013-2017 Inn på tunet*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet & Landbruks- og matdepartementet.

Koren, E. & Træen, B. (2003). Jenter og hest : Stallen som arena for sosialisering og mestring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 3(2), 3-26. Hentet fra <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1145/1014>

Kvale, S. (1996). *Interviews : An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, Calif: Sage.

Kvam, M. (2014). Terapiridning - med hestens bevegelser som terapi. Hentet 19.10.2017 fra <https://nhi.no/trening/aktivitet-og-helse/treningsrad-ved-ulike-sykdommer/terapiridning/?page=all>

Latella, D. & Abrams, B. N. (2015). The Role of the Equine in Animal-Assisted Interactions. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 115-137). London: Academic Press Elsevier.

Landbruks- og matdepartementet. (2008-2009). *Om lov om dyrevelferd*. (15). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/4c83935a183e45ea92761d8b864383dd/no/pdfs/otp200820090015000dddpdfs.pdf>

Matmerk. (2018). *En milepæl er nådd: 400 gårder er godkjent i Inn på tunet-ordningen*. Hentet 23.04.2018 fra <https://www.matmerk.no/no/inn-pa-tunet/nyheter/en-milepael-er-naadd-400-gaarder-er-godkjent-i-inn-paa-tunet-ordningen>

Matmerk. (u.å.-a). *Om Inn på tunet*. Hentet 22.08.2017 fra <http://www.matmerk.no/no/inn-pa-tunet/om-inn-paa-tunet>

Matmerk. (u.å.-b). *Inn på tunet-tjenester : Informasjon om godkjenningsordningen*. Hentet fra <https://www.matmerk.no/cms/files/704>

Miles, M., & Huberman, A. (1984). *Qualitative data analysis : A sourcebook of new methods*. Beverly Hills, Calif: Sage.

NAV. (u.å.). *Veileder for NAV-kontoret: Grønt arbeid - en god start på veien mot arbeidslivet*. Hentet fra <https://www.matmerk.no/cms/files/781/nav-veileder-groent-arbeid>.

Ng, Z., Albright, J., Fine, A. H. & Peralta, J. (2015). Our Ethical and Moral Responsibility: Ensuring the Welfare of Therapy Animals. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (s. 357-376). London: Academic Press Elsevier.

NOU 2011:11. (2011). *Innovasjon i omsorg*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-11/id646812/?q=nou%20velferdstjenester>

Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa LOV-1998-07-17-61*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6

Personvernombudet for forskning. (u.å.). *Om oss*. Hentet 22.08.2017 fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/om_oss.html

Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold : Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet : fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandvin Olsson, A. B. & Vågan, A. (2013). *Mestring*. Hentet 15.03.2018 fra <https://mestring.no/laerings-og-mestringstjenester/laering-og-mestring/mestring/>

Sollesnes, V. K. (2013). *Grønn omsorg i Agder, møter med ungdom som deltar i Inn på tunet*. (Mastergradsavhandling). Universitetet i Agder, Kristiansand.

Sollesnes, V. K. (2018). Grønn omsorg i praksis - ungdom og Inn på tunet. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 110-121). Oslo: Universitetsforlaget.

Støkken, A. M. (2014). Innovasjon i velferdstjenester. I A. M. Støkken (Red.), *Innovasjon og utvikling i sosialt arbeid* (s. 11-29). Bergen: Fagbokforlaget.

Støkken, A. M. (2018). Samspill med dyr som innovasjon. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 80-91). Oslo: Universitetsforlaget.

Svartdal, F. (2017). Mestring. *Store norske leksikon*. Hentet 20.11.2017 fra <https://snl.no/mestring>

Sørlandets Travpark. (u.å.). *Travskolen*. Hentet 26.05.2018 fra <http://www.sorlandets-travpark.no/rekruttering/>

Thodberg, K. & Lidfors, L. (2018). Dyreatferd og dyrevelferd, terapidyr. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 29-51). Oslo: Universitetsforlaget.

Thorød, A. B. (2018). Dyr, mennesker og sosial kapital. I B. Berget, E. Krøger & A. B. Thorød (Red.), *Antrozoologi : samspill mellom dyr og menneske* (s. 69-79). Oslo: Universitetsforlaget.

Tiltaksforskriften. (2015). *Forskrift om arbeidsmarkedstiltak FOR-2015-12-11-1598*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-11-1598/KAPITTEL_14#KAPITTEL_14

Topor, A., Bøe, T. D. & Larsen, I. B. (2018). Small Things, Micro-Affirmations and Helpful Professionals Everyday Recovery-Orientated Practices According to Persons with Mental Health Problems. *Community Mental Health Journal*. doi:<https://doi.org/10.1007/s10597-018-0245-9>

Aasland, D. G., Eide, S. B., Grelland, H. H., Kristiansen, A. & Sævareid, H. I. (2011). *Kvalitet og kvalitetsopplevelse : En bok om kvalitet i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet ***”Hesteassisterte intervensjoner i velferdstjenester”***

Bakgrunn og formål

Jeg er masterstudent ved Universitetet i Agder ved institutt for sosiologi og sosialt arbeid. I min mastergradsstudie skal jeg skrive om hesteassisterte aktiviteter i en Inn på tunet-kontekst og andre velferdstjenester som gir aktiviteter med hest. Formålet med studien er å få tak i hvordan brukerne oppfattes sosialt og psykisk i interaksjon med hest blant dem som tilrettelegger for disse tilbudene. I forbindelse med dette ønsker jeg å besøke dere og stille noen spørsmål angående driften og dine tanker rundt dette med bruk av hest i velferdstjenester.

Spørsmålene vil blant annet omhandle:

- bakgrunnen for tilbudet
- hestenes funksjon i tilbudet, og hvordan du opplever brukernes interaksjon med dem
- spesielle forhold/utfordringer
- eventuelle forskjeller når det gjelder kjønn
- hva slags utbytte brukerne kan ha av interaksjonen med hest
- oppfatninger av relasjoner, både mellom bruker og hest, og brukere imellom

Utvalget består av Inn på tunet-gårder i Agder som har hester og aktiviteter med hester som en del av driften, i tillegg til noen andre hestekyndige informanter ved Sørlandets travpark.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer at jeg kommer for å avholde et intervju. Lengden på intervjuet vil avhenge litt av hvor mye du ønsker å fortelle meg, men jeg håper vi kan sette av ca. en time. Spørsmålene vil omhandle noe ren praktisk informasjon, i tillegg til din generelle opplevelse av brukeres interaksjon med hest. Det vil ikke bli spurt om informasjon om enkeltbrukere, det vil være fokus på å få tak i generelle trekk ved tjenesten og andre hesteassisterte intervensjoner. Dataene vil registreres i form av notater. Vi vil sammen finne

en dato og et tidspunkt som passer for besøket. Etter planen vil intervjuet gjennomføres vinteren 2018. Studien vil bestå av mellom syv og ti informanter.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Informasjonen som registreres skal kun brukes i henhold til formålet. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn eller andre direkte personidentifiserende kjennetegn. Det er kun student og veiledere som vil ha tilgang til notatene. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen, da det verken vil nevnes navn eller andre identifiserende opplysninger. Den endelige oppgaveteksten vil utformes slik at leserne ikke vil kunne knytte opplysninger til verken enkeltpersoner eller spesielle gårder/staller.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai/juni 2018. Ved prosjektets slutt, vil notater tilintetgjøres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Dette kan vi ordne når vi eventuelt møtes for et intervju. Dersom du senere ønsker å trekke deg, kan du kontakte student Camilla Buch Vidringstad (kontaktinformasjon nedenfor).

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Camilla Buch Vidringstad på telefon: 948 90 263 eller mail: camilla.vidringstad@gmail.com. Veiledere Bente Berget og Anne Marie Støkken kan kontaktes på telefon: 934 23 402/907 46 099 eller mail: bente.berget@uia.no/anne.m.stokken@uia.no.

Studien er meldt og godkjent av Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide Inn på tunet-gårder

Intervjuguide: drivere av Inn på tunet-gårder

Dato:

Tid:

- Kan du fortelle litt om deg selv og driften her?
- Hva slags dyr har dere?
- Hvilke brukergrupper har dere på gården?

Bakgrunnsinformasjon

- Hvor lenge har du drevet gård?
- Hva er din bakgrunn/din profesjon?
  - Hvordan tenker du selv at din bakgrunn spiller en rolle i dette tilbudet?
- Når startet du opp med dette tilbudet/når ble du en godkjent Inn på tunet-gård?
- Hva var det som gjorde at du ønsket å starte opp med et slikt tilbud?
- Hva er dine oppgaver på gården?
- Hvem er det du samarbeider med/hvem kjøper tjenester av deg?
  - Opplever du at det er stor pågang/føler du et behov for et utbredt tilbud innen Inn på tunet?
- Hva tenker du om hestens funksjon i de tilbudene du har?
- Hvor mange hester har dere på gården?
  - Hvilke raser er de?
  - Legger dere mye vekt på gemytt hos hestene når dere tar dem i bruk i et slikt tilbud?
- Planlegger dere hvordan dere skal fordele hestene ved ridning og andre aktiviteter?
(med tanke på gemytt og personlighet og så videre)
- Opplever du at interaksjonen med hest fungerer ulikt på ulike brukergrupper?
  - Isåfall, hvordan?
- Hadde brukerne erfaring med hest før de kom hit?
- Var noen av brukerne redde for hester da de kom hit?
  - Isåfall, hvordan stiller dette seg nå?

- Er det noe du anser for problematisk ved bruk av hest i et slikt tilbud?
  - Har det oppstått noen problematiske eller utfordrende situasjoner?
  - Isåfall, kan du fortelle om den eller de situasjonene?
  - Har en eller flere brukere blitt skadet her når de har vært i interaksjon med hest?
  - Hvor mye fokus har dere på sikkerhet ved håndtering og ridning av hestene?

- Opplever du noen forskjell på gutter og jenter?
  - Er det noen forskjell på interesse i forhold til hestene?
- Får brukerne mye ansvar i forhold til hestene her på gården?
  - Hvordan opplever du at brukerne tar ansvar for oppgavene som skal gjøres?
  - Har de noen faste oppgaver?
- Hvordan opplever du at brukerne håndterer hestene? (Er de bestemte, trygge, usikre, stressede og så videre)
- Hvilken sammenheng har du erfart ved håndtering av hestene og opplevelse av mestring og selvtillit?
- Hvordan opplever du at brukerne skaper relasjoner til hestene?
- Hvordan opplever du at brukerne skaper relasjoner til hverandre?
  - Opplever du at hestene og arbeidet rundt dem kan fungere som en brobygger i forhold til relasjoner?

- Hvordan synes du tilbudet fungerer?
  - På hvilken måte tenker du at hestene spiller en rolle?
- Kan du fortelle, i generelle trekk, hvordan en vanlig dag på gården er?

Dyrevelferd

- Hvor mye fokus legger dere på dyrevelferd?
  - Opplever det at hestene trives med å bli håndtert av ulike brukere?

Avslutning

- Er det noen spesielle hendelser du vil fortelle om?
- Er det noe mer du ønsker å tilføye? Er det noe du føler jeg har glemt, som det kan være greit å få frem?
- Er det noe du ønsker å spørre om før vi avslutter?

Vedlegg 3: Intervjuguide Sørlandets Travpark

Intervjuguide: Hesteansvarlige ved Sørlandets Travpark

Dato:

Tid:

- Kan du fortelle litt om deg selv og hva du holder på med?

Bakgrunnsinformasjon

- Hvor lenge har du drevet med hest?
- Hvorfor ønsket du å drive med hest?
  - Hvorfor har du fortsatt med det?
- Jobber du med hest på fulltid?
  - Hvis ikke, kan du anslå hvor mye?
- Hvordan ser din arbeidsdag ut?

- Hva tenker du om å bruke hest i velferdstjenester? (For eksempel innen spesialpedagogikk, arbeidstrening, rehabilitering, rus, psykisk helse, integrering av innvandrere og flyktninger og kriminalomsorg)
  - Tror du det kan være tjenlig?
  - Isåfall, på hvilken måte?

- Opplever du at de som er sammen med hestene knytter seg følelsesmessig til dem?
- Ser du på hestesporten som en sosial sport?
  - Opplever du at de som er sammen med hestene får kontakt med andre mennesker via dem?
  - Opplever du at de som er sammen med hestene samarbeider og hjelper hverandre?
  - Opplever du at mennesker innen hestemiljøet støtter hverandre, eller er det mye konkurranse?
- Hvordan opplever du mestring ved håndtering av hestene og andre oppgaver i stallen?

Dyrevelferd

- Hva tenker du om dyrevelferd i forhold til bruk av hest i velferdstjenester?
- Hvor viktig tenker du gemytt og personlighet er hos hestene som brukes i slike tilbud?
- Tror du en hest kan trives med slike aktiviteter?

Avslutning

- Er det noen spesielle hendelser du vil fortelle om?
- Er det noe mer du ønsker å tilføye? Er det noe du føler jeg har glemt, som det kan være greit å få frem?

Er det noe du ønsker å spørre om før vi avslutter?